НѢКОЛКО ДЕНА

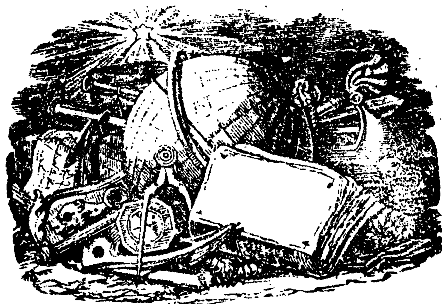
РАСХОДКА

ПО

БЪЛГАРСКЫТѢ МѢСТА.

Пѫтувалъ прѣзъ 1865—1866 л.

И. А. БОГОРОВЪ.

БУКУРЕЩЬ.
Печатница на К. Н. РАДУЛЕСКУ.
1 8 6 8.

Bogorov, I;

НѢКОЛКО ДЕНА

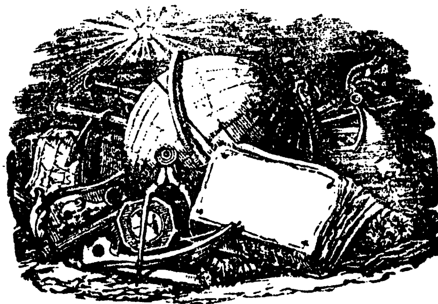
РАСХОДКА

ПО

БЪЛГАРСКЫТѢ МѢСТА.

Пжтувалъ прѣзъ 1865—1866 л.

И. А. БОГОРОВЪ.

ВУКУРЕЩЬ.
Печатница на К. Н. РАДУЛЕСКУ.
1 8 6 8.

Гостилница или ханъ.

Ханъ въ турско наричать онжзь кжщж, дѣто застанвать пжтници гости или чюждинци; Българскы може да го наречемь гостилница или застанище. За едного пжтника и особенно, който е пжтувалъ по Европа, най-важно и най-потрѣбно е една удобна гостилница, която той мжчно намира въ турско, за да си почине прѣзъ нощь-та отъ трудното пжтуваніе прѣзъ деня и най-наче ако е ѣздилъ на конь или е былъ на нѣкоя талига, та му е раздрусала коститѣ. Ханжи (тжй ся нарича съдържатель-тъ на една гостилница по нашитѣ мѣста), донесъ еднж рогозкж! Тая е първата заповѣдь, что може даде единъ пжтникъ чтомъ застане въ нѣкоя гостилница, и тя заповѣдь, за да ся испълне по-скоро, трѣбува да бжде изречена на турскый языкъ. Тойзь часъ умореный и напрашеный отъ глава до позѣ пжтникъ вижда да иде единъ дрипавъ и мързеливъ слуга, оплесканъ и босъ съ неомыты позѣ и напуканы пятѣ, който е былъ първонъ зидарь, и послѣ за улегченіе на трудоветѣ си, намѣрилъ е прибѣжище въ нѣкое застанище, да носи метлж и еднж

раскжсанж рогозкж, да прѣмита стаятж, послѣ да распростира почтенно на гола земя нея великолѣпнж постелкж, и съ тазь мѣрка за чистота, като напраши още повѣче пжтника, попытва го: вино, ракыя, искашь ли? Обыкновенно въ подобны заведенія съдържателитѣ печелять повыше отъ питіето, чтото чясто ся случава на много мѣста пжтникъ-тъ да намѣри вино и ракыя нежели хлѣбъ. Икрамъ-тъ (почеть-та), който правять ханджіитѣ на своитѣ гости е отреденъ само за онизь пжтници, които пжтувать съ свои коніе, че споредъ казваніето на първитѣ, хановетѣ были направени за коніе а нѣ за чловѣци. Тжй чловѣкъ, който пжтува съ кырія, може си помысли каква честь го чака въ подобны мѣста, ако нѣма свой конь, и най-паче ако не може да піе ханджинскытѣ лоши вина и ракыи. Пжтищата въ турско сж также твърдѣ лошавы и съобщеніята мжчны, чтото много пжти ся случава на едного чловѣка да плати за едно малко разстояніе пжть еднж яко голѣмж кырія. Въ Търново като бѣхме ся събрали трима четырма гости на единъ ханъ, стояхме мълчишкомъ на одара и пушахме по оріанталскы цигарытѣ си, тутакъ-си пристигва единъ пжтникъ съ свой конь и застана и той тамъ. Ханджій ся затече на горѣ на долу, посрѣщна го и му даде еднж стая, дѣто имаше другы двама пжтници безъ да гы попыта, ако имъ е пріетъ още единъ другаръ или нѣ. Ханджіевытѣ дѣтца както дѣтца играяха и крѣскаха. Тогась ханджій, видися, за повѣче почеть на новый си гость, извыка прѣдь насъ на дѣтцата си: мълчете бре, човѣкъ доди! Единъ отъ насъ го изгледа накриво безъ да му каже нѣчто. При всичкытѣ тыя неудобства, чясто ся случава на пжтника да плати за едно прѣнощуваніе

въ единъ ханъ повѣче разноскы нежели въ нѣкой отелъ въ Европа, отъ дѣто е излѣзла и народната Българска пѣсень:

Да ходя, мамо, да ходя,
Да печеля за кыраджіи
И проклети ханджіи

Споредъ лошето устройство на такывато ханове въ турско, тамкашнитѣ жители го иматъ за най-ничтожно нѣчто да живѣе човѣкъ въ ханъ постоянно даже и да прѣнощува нѣколко дена; за то е станало обычай между Българитѣ, кога нѣкои искать да покажать повѣче почеть на единого пътника познайникъ, който е застаналъ на гостилницата, тіи го призовавать у дома си да вечеря и прѣнощува. А между турцитѣ, както единъ чюждинецъ не е пріетъ въ харема, тіи му проваждать на хана постелкѫ и завивкѫ, обѣдъ и вечеря.

Нашата главна помысль за това пѫтуваніе быде да спомогнемь что-годѣ за развитіето на рѫкодѣлното чювство между Българскый народъ, чтото да може той по-лесно да познае пѫтя за своето обогатяваніе, отъ което зависи всяко негово благополучіе и благоденствіе, за то и нашитѣ забѣлѣжванія въ тазь книжка ся отнасять повыше къмъ индустріята.

При всичко това идемь да споменемь още едно дѣло, което може много да спомогне за обогатяваніето на единъ народъ и да улесни общинскытѣ му работы; то е, че четырдесять хыляды гроша, дадени съ лихва по 10 %, отгорѣ за четырдесять годины ставать два миліона. Тѫй всяка община споредъ състаяніето си

може да вложи по вышеречений начинъ нѣколко хыляды гроша и да гы уварди непокжтнаты до четырдесять години. Ако нашитѣ прѣдѣды прѣди четырдесять години бѣха вложили негдѣ за народна полза четырдесять хыляды гроша съ лихва, ный Българитѣ щяхме да имаме нынѣ на расположеніето си тъкмо два милiона грошеве общи пары, отъ лихвата на които можяше ся съдьржава въ нашето отечество Българія единъ добаръ Университетъ.

Руссе или Руссчюкъ.

Руссчюкъ е днесь единъ отъ край-дунавскы-тѣ градове, който, споредъ политическото си раздѣленіе и по желѣзный си пжть до Варна привлича вниманіето на цѣло турско още и на множество чюждинци; тукъ ся стичать нынѣ отъ всждѣ нашенци, за да си расправять по-голѣмы сждбы при главното управленіе и да гледать своитѣ събратія, че копаять и изравневать пжть по заповѣдь ингелизка, а чюждинци да отварять локанты и кахвенета, че тіи два занаята не идѣли отржкы на Българи. Руссчюкъ има и друго добро, той е забѣлѣжителенъ и по своето мѣстоположеніе, че стои срѣще Гюргевъ и наблизо Букурещь. При такыва добрины, читателитѣ безъ съмнѣніе щжть помыслять, че Руссчюкъ е прѣхубавъ градъ, нѣ, той ще бжде прѣхубавъ. Като ся порасходи чловѣкъ нынѣ изъ тоя градъ, вижда малкы кжщя дрьвены, оградены едны съ плетища, както въ най-малкытѣ села, а другы - съ дъскы на разстояніе една педя една отъ друга, чтото нѣкой кога заминува изъ улицитѣ вижда слободно всичко вжтрѣ въ двороветѣ. Отъ

къмъ доброто поминуваніе освѣнъ нѣколко кѫщя, които живѣять както Господь-далъ, другытѣ прѣдставлявать на любопытный голѫ сиромашія. Той нека погледне дѣтцата, кога си идать отъ училището, зачто тыя показвать вѫтрѣшнето състояніе на кѫщята, и ще гы види съ раскѫсаны и закърпены дрѣхы, босы безъ обущи, и гологлавы ужь по влашка мода. „Народъ безъ рѫкодѣліе сѫ чловѣци безъ душа," казали сѫ го хората, и това може да ся прилѣпи твърдѣ добрѣ и на Русечюкъ Тукъ женытѣ не знаять да плетѫть и тъкѫть, понѣ да приготвевать потрѣбнытѣ у дома си, ако и да не изработевать нѣчто за проданъ, даже нѣкои отъ тѣхъ незнаятъ и да мѣсать хлѣбъ. Както по всичкытѣ край-дунавскы градове по слѣдствіе на дунавската вода и тукъ дѣвойкы ся раждать повѣче нежели момци. Тѫй чловѣкъ вижда въ по-многото кѫщя четыре-петь дѣвойкы насѣдалы да работять или подобрѣ да речемъ да ся залъгвать та шіять на гыргевъ върху бѣло платно съ жълта коприна цвѣтя и пилета много дебелашкы направены безъ никакво искуство, и това е самото рѫкодѣліе въ Руссчюкъ. Отъ къмъ облеклото, то ся разумѣва, че тукъ владѣе букурешка мода, а отъ мѣсеніето на хлѣба — голѣмо незнаніе, и отъ това може да сѫди чловѣкъ на каква стъпень цивилизація ся намирать тіи хора, кога неумѣять още да си приготвевать, както трѣбува, най-потрѣбното нѣчто за живѣяніе — хлѣба. Главното мѣстно управленіе ся грыжи отъ день на день да управи улицитѣ и изравни кѫщята, поставило е по пѫтя карупи, които стоять на расположеніе всякому, основало е печатницѫ и издава единъ вѣстникъ на българскы и турскы, также то желае я всичкытѣ кѫщя въ Рус-

счюкъ да бѫдать голѣмы и великолѣпны; аль това да бѫде, трѣбува да ся обогатять жителитѣ, косто тіи немогать постигна друго-яче освѣнь посрѣдствомъ индустріята, че само индустріята посѣева великолѣпнытѣ кѫщя и тогась тыя никнать както цвѣтята изъ земята. На кѫсо да речемъ, Руссчюкъ ся намира днесь тѫй, както е быль Букурещь прѣди тридесять годины. Както отъ Бога, повѣчето мѣста имать по едно нѣчто рѫкодѣлно съ което ся поминувать жителитѣ му, тѫй и въ Руссчюкъ, като нѣма никакво, може да ся въведе прѣденіето и тъканіето на коприната, това нѣчто неще много сермія, нито голѣмо искуство, и всяка кѫща може да ся прѣхранева съ реченый занаятъ твърдѣ лесно и още и да печели. Въ цѣла Европа има петь стотинь хыляды стана да прѣдѫть и тъкѫть копринѫ, та зачто и въ Руссчюкъ да нѣма стотина? Віена не е далекь вѣкс отъ Руссчюкъ. Руссенци може отъ тамъ да пріемать потрѣбнытѣ познанія за реченый копринарскый занаятъ. Една ступаница, която е изработила съ рѫцѣтѣ си прѣзъ недѣлята всичкытѣ разноскы на кѫщата си, тя въ Недѣля е по-весела и нейната моралность быва по-заздравена. Тогась Руссчюкъ ще бѫде единъ великолѣпенъ градъ както най-хубавитѣ край рейнскы градове. Една заранъ слѣзохме съ единого пріятеля на скелята, дѣто сѫ гюмрукъ-тъ и агенціята на пароплавното дунавско Съдружество, отдалекь ся зададе една ладія отъ която излазяше много дымъ, нея наричать крайдунавскытѣ селяни лапуръ, направенъ съ дяволска работа; завчасъ тя ся приближи до скелята и подсвырна: това сѫ нашитѣ кырзджіи, каза ми пріятель-тъ, выи имате троенцитѣ да вы прѣкарвать прѣзъ планината, а пакъ ныи

имаме нѣмцитѣ, които ны носять на горѣ и на-долу по Дунавъ. Твърдѣ добри кыраджіи му отговорихъ, аль тіи обирать всичкото злато, което влачи рѣката, и вамъ оставать да й піете само мѫтнѫтѫ водѫ. Пріятельтъ ми ся позасмѣ и каза: нѣма зараръ — О мпого! отговорихъ му и тръгнахъ за Свищовъ.

Свищовъ или Зиствіе.

Свищовъ е най-търговско мѣсто отъ крайдунавскытѣ градове; той е разложенъ на една рѫтлина, стотина аршина высока отъ лицето на Дунавъ. Долу край рѣката е скелята и маазитѣ, пологъ-тѣ на соль-та и на стокытѣ, които дохождать отъ Румели прѣзъ Стара-планина. Стоката съ която ся върти главната търговія на тая скеля е соль-та. Тукъ единъ търговець може твърдѣ лесно да ся прѣхрани, кога има единъ маазѫ и да продава само соль; нѣколцина събирать и жита, т. е. обрьщать търговія съ жита. Вторый изворъ за печялба е комисіоната, която е обогатила и обоготява мнозина. Рекохме маази, недѣйте мысли, че това сѫ каменны сграды, то сѫ широкы и высокы дьрвены направы, които сѫ обкованы на около само съ дьскы и покрыты съ кермиды безъ да имать извѫтрѣ таванъ, колкото кога вали да ся неизмокрева соль-та и стокытѣ на чюждитѣ търговци, доклѣ прѣминать прѣзъ гюмрука и да дойдать нѣмскытѣ кыраджіи да гы натоварять. При вратата на тыя маази ся намира една малка стаичка, колкото да сѣдне единъ писарь, приградена съ джамове, дѣто стоять писалището и тевтеритѣ на търговеца. На кѫсо да речемь въ Свищовъ

не е мжчно на едного человѣка да си искарва насжщній хлѣбъ, стига само той да има потрѣбнжтж опытность, каято ся изискува както на тазь піяца. Изъ града человѣкъ не вижда вѣке колыбы оградены съ плетъ или съ дъскы както въ Руссе, напротивъ въ Свищовъ всичкытѣ кжщя сж два ката все отъ камыкъ, лицата имъ гледать къмъ истокъ, а дворовете имъ сж заградени съ каменный зидъ, извжтрѣ стаитѣ сж постланы повѣчето домашне, нѣкои чисто по европскы безъ мендерлици, а нѣ както въ Пловдивъ, дѣто обыкновенно размысать европытѣ съ турско. Споредъ развитіето на тукашната търговія, жителитѣ ся събудени, пъргави и остроумни, нѣкои отъ тѣхъ говорять добрѣ нѣмскы и французскы, между които ся намирать добри патріоти и особенно между младитѣ добри гражданци, отъ които образованіето и просвѣтеніето на тоя градъ ся надѣе много нѣчто. Утрѣ има една свадба, пошепна ми единъ пріятель, тя е болярска, и сега е врѣмя да видите всичкый нашь салтанатъ. Слѣдъ обѣдъ става хоро и всякой безъ призовка може да отійде тамъ. На сутрѣшній день тъкмо като ся бѣха набрали мнозина свадбари и не свадбари, ный влѣзохме съ пріятеля въ двора на една кжща, на която вратнята бяше отворена всякому Всрѣдъ двора имаше забито дървенъ дирекъ и надъ него единъ голѣмъ елкенъ отъ една дунавска лядія бяше простнатъ, за да държи сѣнкж на гоститѣ; около стълпа имаше насѣдали множество господарици, а около тѣхъ на едно голѣмо тркало имаше нахванато мжжіе и жены, дѣвойкы и момци размѣсено, които ся тжтрѣха на околоврьстъ тихомъ безъ да направять нѣкое тѣлесно движеніе или по нѣ да подскокнать, и това е свищовското хоро. Че-

тырма влашкы циголари свыряха еднѫ хавѫ, която вървяше все на една монотонія: ци го ми го. Една слугарка кривоноса и чистичко облечена, навтикана съ цвѣтя по главата й, носяше стовнѫ в одѫ и съ една чаша подаваше всякому да піе: това бяше всичкый икрамъ на непризованитѣ свадбари. Свищовци както и Руссенци, ако и да ся близо до Влашко, незнаять европскы хора. Господарицитѣ свадбаркы бѣха облечены повѣчето съ коприняны дрѣхы, букурешка мода, между които нѣкои носяха такыва рокли, които ся купувать по стотина жълтици. Тыя всичкытѣ бѣха накычены съ вѣнци и цвѣтя; само възчерничкытѣ имъ образи гы погрозяваха малко нѣчто, което тѣ още незнаять да подправять. Тазь възчерна боя може да ся измѣни, ако бы да размисать черноокый цвѣтъ сь синоокый, кога ся женать. Въ Казанлѫкъ, дѣто чловѣкъ вижда еднѫ извънреднѫ хубость, която нарѣдко ся намира по другы градища въ турско, тя е слѣдствіе отъ размѣсваніето на черната коса съ жълтата. Чловѣкъ обича да има хубавъ и гыздавъ конь, та зачто да не желае и да ся незатичя да добыва хубавелкы дѣтца? Нѣкой ако иска да упознае свищовскѫтѫ цивилизація на коя стъпень ся намира, нѣка прати да му купять единъ хлѣбъ, та отъ него може да сѫди, или ако иска повѣче, нека си даде ризитѣ да му гы оперѫть, той хлѣба не може я отъ клисавина и ризитѣ си неможе позна отъ синкавина. Тукашнитѣ перачкы не умѣять да испирать ризитѣ, та хвърлять у водата кога перѫть по малко синило, за да ся непознава неспособность-та имъ. Тѣ уталагать и ризитѣ отъ наопакыто, за да ся невиждать ръждытѣ отъ желѣзото, които оставать по ризата. Желателно е, че свищовскытѣ контета щѫть упpавять тыя недос-

татки, еднѫ отъ които всякой день забѣлѣжва нѣкой при коприяпытѣ имъ вратоврьзкы.

Тукъ, както и по всичкытѣ градове въ турско, търговцитѣ правять събранія само по пагонъ да си прѣдавать естественытѣ чювствуванія, а нѣ и да размышлявать както разумны сѫщества съ кои срѣдства може да ся обогатять всинца и какъ може да имать добро поминуваніе и благополучіе у всякоя кѫща. „Дунавъ истича изъ златна ябълка,“ споредъ старытѣ пѣсни, а споредъ нынѣшнитѣ: „Дунавъ влачи златенъ пѣсакъ.“ и блазѣ на онизь рудари, които знаять да го берѫть! За обогатяваніе на тоя градъ, свищовци имать нуждѫ отъ едно пароплавно съдружество, да направять единъ вапоръ, който колкото за сега да отійва и дохожда всякой день отъ Свищовъ, Руссчюкъ и Гюргевъ, нека ся не боять никакъ отъ нѣмското надварваніе. Когато всичкытѣ търговци въ Свищовъ и Руссчюкъ сѫ акціонери на едно таково съдружество, тіи щѫть товарять и стокытѣ, които минувать прѣзъ тѣхны рѫцѣ, все на тѣхный вапоръ. Тіи съ врѣмя може да продадѫть акціи и по другы край-дунавскы градове още и въ Влашко, и отгорѣ за нѣколко годинь това съдружество ще бѫде заможно да умножи своитѣ корыта и да гы праща и доръ до стѣнытѣ на Віена, да свалять онѫзь стокѫ, която ся купува тамъ отъ турскоземци и е опрѣдѣлена за край-дунавскытѣ пристанища. Градоветѣ, които сѫ основани край голѣмы рѣкы, направени сѫ повыше съ тая помысль, за да ся обогатявать и да ся поминувать по-добрѣ и по-лесно жителитѣ имъ, а нѣ да бѫдать равнодушни зрители на другы чюждинци, които да имъ грабять, ако е простено тѫй да ся каже, хлѣба изъ рѫцѣтѣ. Руссчюкъ

споредъ главното управленіе и желѣзный си пжть ся отварѣ и ще ся отвори и уголѣми още по-много. Единъ такъвъ вапоръ ще намира всякой день доволно пжтници и стокж, и посрѣдствомъ него тіи два града щжть бждать единъ голѣмъ градъ. Само съдружествената ржка е, която може да украси отгорѣ за малко врѣмя Свищовъ и Руссчюкъ и да гы направи великолѣпны градища. Чловѣцитѣ, безъ да ся осѣщать обогатяватся едни отъ другы, та за това и сж ся набрали наедно и сж навравили градове, и колкото по многолюдни сж тіи градове, печялбытѣ сж повѣче и прѣхраната на жителитѣ е по-лесна, инакъ ако бяше было, то трѣбуваше всякой да живѣе отдѣлно на самотія въ колыбата на лозіето си.

Търново или Търнова.

„Честитъ ви сиргянъ, кыръ Статаке." По тыя думы повѣчето отъ нашитѣ читатели могать да разбержть, че ся намираме на Маринополе край лакатушкытѣ на рѣка Янтра срѣще велико Търново, което ако и да не е толкосъ голѣмо, доста е, че ся голѣми само съ имято си. То е разложено на единъ твърдѣ стрьвенъ каменливъ брѣгъ, който отъ врьха до най-долу доръ до рѣката е накыченъ съ кжщя една надъ друга назиздены, сжще както сж наредены кермидытѣ на единъ покрывъ. Всяко мѣстоположеніе си има и добринытѣ: высокытѣ мѣста ся радвать на почистъ въздухъ а низкытѣ имать по-близо воджтж. Повѣчето кжщя сж дьрвены и едвамъ ли имать основъ, чтото като падне една отъ нѣкой буенъ вѣтаръ или отъ нѣкой порой, тя на долу струпаля още двѣ три; тыя нѣмать никакъ

дворове: токо отъ вратнята ся влазя и въ стаята, и сѫ станали още по-тѣсны отъ какъ управленіето е разширило малко улицитѣ. Човѣкъ ся смаева като помысли на ума си, зачто тіи хорица сѫ ся накатерили по тоязъ толкозь стрьвенъ брѣгъ, кога тіи имать прѣзъ рѣката по-хубаво мѣсто, и ако бы направили единъ мостъ отъ Али-паша на срѣще, то мѣсто щяше бѫде по-прилично за градъ, зачто е по-равно и по-широко и тамъ могѫть живѣя по-распустнато. Търново има доста голѣма чаршія, само его и двадесять дюкяна продаватъ памучнѫ прѣждѫ и американско платно, аль кога не е пазаренъ день, дяволъ нѣма по дюкянитѣ. Отъ петакъ до сѫбота имъ е пазарь-тъ, на който дохаждать повѣчето горнеселци, когато долнеселци си пазарувать на Ряховица, че мѫчно имъ иде да біять пѫть изъ търновскый боазъ. Тукъ нѣма зеленчюкъ, ако и въ разстояніе единъ часъ да е село Лясковець, на което жителитѣ сѫ всичкытѣ градинари, които ходять по чюжды страны да работять своя занаять, а въ Търново не стѫпать, че нѣма кой да имъ купува мѫкѫтѫ, или по-добрѣ да речемь, нѣма съ что да имъ ся купува стокѫтѫ, та споредъ това може сѫди всякой какво богатство имать жителитѣ. Отъ Търново има мнозина, които ходятъ въ Италія съ бубино сѣмя, тіи говорять и добрѣ италіянскы. Като ся разговаряхъ съ едного отъ тѣхъ, попытахѣ гы, когато сѫ быле въ Италія, ако сѫ обьрнали вниманіе върху прѣденіето и тьканіето на коприната. Хѫ, казаха ми, ный ходимь въ Италія само да продаваме сѣмя, то за такава работа трѣбува максусъ да отійди човѣкъ. Нашитѣ женоря могѫть испрѣ и иcтька малко нѣчто копринѫ, ами нѣма кой да стане мукаятъ. Намъ кога ни дотрѣбу-

вать коприняны фистани, купуваме си гы готовы отъ Букурещь, а тукашнжтж копринж я продаваме на французитѣ, че тіи быле ужь по-майстори да я истькавать. Единъ день мя покани единъ пріятель да пія едно кахве у тѣхъ. Въ кжщата му постелкытѣ като бѣха все купешкы, както е обыкновенно въ Търново, попытахъ го, ако знаять търновкы да прѣджть и тькжть. Нѣ, той ми отговори простодушне, то е на Беброво, далечь отъ тукъ шесть сахата, дѣто знаять да прѣджть и тькжть, намъ ни е по-износно купешкото. Жално ми е, рекохъ му, че Беброво ся паднало много далечь отъ васъ. Той смжнка нѣчто безъ да го разумѣя. Както водата, хавата, яденіето и мѣстоположеніето давать на чловѣка особенъ обычай, тжй и тукашнитѣ ся изговарять споредъ лакатушнія вървежь на рѣка Янтра, което тіи наричать дипломатика, която прилича малко нѣчто на феперска. Както търговіята и обыкновеннитѣ занаяти не сж заможни да прѣхраневать тукашнитѣ жители, а пакъ индустріята я нѣма никаква, то отъ всякоя кжща ся намира безъ исключеніе по единъ чловѣкь на чюжды мѣста, конто сж отійшли да търсать прѣхранж, и мнозина отъ тѣхъ ся неврьщать вѣке. Поправяніето на това нѣчто, както и обоготяваніето на жителитѣ, зависи отъ търновскытѣ прѣдни чловѣци. Който иска да бжде прѣдный въ единъ градъ, той трѣбува да познава и что е длъженъ къмъ своитѣ съгражданци, да му стоять прави съ крьстосаны ржцѣ прѣдъ него, или да бждать и тіи равни съ него. Една сутрѣна отійдохъ на кахвето, сѣдалата на което сж направены нито по европскы нито по турскы, че до толкось е стигнала тукъ архытектиката, та, както и да сѣдне чловѣкъ, все е на безпокойствіе. Токо что ся

беше напълнило съ хора и отъ цигарытѣ имаше вжтрѣ гжста мъгла, тутакъ-си влазя единъ, блабсляше нѣчто и по-яката повтаряше „іорданѣ.“ Испървомъ помыслихъ, че нѣкой сиромахъ търсяше чорбаджи-Іордана, и послѣ като влѣзе едно дѣте слѣдъ него и носяше мѣнче пълно съ вода, разумѣся работата; той бяше облеченъ съ възелено джобе отъ Ноево врѣме закърпено съ нѣколко черни парцали, измжкна изъ пазухата си кыткж босилякъ, потопи я въ водата и силно поржси всичкы ны на около, сетнѣ като ни подаде да цалунемъ дървенъ крьстъ, поржси и отдѣлно всякого едного, и като ся свърши това, направи ржкжтж си кривачя, простна я къмъ всичкы ны и извыка: „давайте пары де е.“ Това е нашия попъ махалелія, пошопна ми единъ до мене, трѣбува да му дадемъ по петь парички. Далечь единъ сахатъ и половина изъ боаза при манастыря ся нахожда кжщата на русскый консулъ. Казвать хората, че тойзь дипломатъ си направилъ тамъ жилището, зачтото былъ дошьлъ както покровитель на православната вѣра пежели за политическы подлози. Въ Търново въ женскытѣ както и въ мжжкытѣ училища учать онова, което не имъ яко трѣбува. Въ пърытѣ намѣсто да ся учать да знаять да мѣсать хлѣбъ, да пержть, да готвять, да шіять, да прѣджть, да плетжть и да тькжть, на кжсо да речемъ, за да бждать добры майкы и харны кжщовници, тѣ ся учать да правать писма! Въ вторытѣ — за търговія, заради занаятъ, за политическа или домашня икономія и рѣчь не става. Учиницитѣ ся готвять да ставать географци и историци. Едвамъ ся отървахме отъ паустница и псалтырь, то налетнхме на другы денгубци. Учителитѣ ся оплаквать, че бащитѣ на дѣтцата не оставали сынове-

тѣ си да ходять много годины въ училището и послѣднитѣ имать правдѫ. Изобще училищата отъ прѣди десять годинъ насамъ не сѫ направили нито крачкѫ успѣхъ; тыя стоять все на еднакво състояніе, може бы и да останать още за много врѣмя все тѫй. То не е ничто, че брой-тъ на ученицитѣ ся е умножилъ отъ прѣди десять годины, то произлазя отъ нарастваніето на народонаселеніето, то не е никаквъ успѣхъ. Кой дѣлъ наука е цѫвнилъ или цѫвти въ нѣкое училище? — Всяка стока ся харчи тамъ, дѣто хората имать потрѣбѫ отъ нея. Една наука успѣва тамъ, дѣто чловѣцитѣ имать нуждѫ отъ нея. Младитѣ Българчета отъ какъ напустнать училището не ли имать прѣдъ очи занаята и търговіятѫ, които имъ сѫ самото прибѣжище? Слѣдователно училищата трѣбува да бѫдать занаятскы и търговскы.

Казанлѫкъ.

Казанлѫкъ ся намира на едно отъ най-хубавытѣ и най-пріятнытѣ мѣста въ турско; той е разложенъ всрѣдъ тѫй нареченото казанлѫшко корыто, съставено отъ Стара-планина и Срѣдня-гора, дълго петнадесять часа и широко петь, което има на единый си край Сливенъ, на другый Калоферъ и въ срѣдата Казанлѫкъ; край него има много извори быстры и сладкы воды, отъ дѣто ся види и да ся е нарекалъ тѫй; прѣзъ него минува една малка рѣка, която, кога вали нѣкой силенъ порой слазя отъ планината толкозъ голѣма, чтото по нѣкой пѫть завлача и по нѣколко кѫщя. Жителитѣ, около 20 хыляды на брой, сѫ: Българи, Турци и Евреи. Глав-

ното призведніе е тукъ трьндафиловото или гюловото масло, аль то е исключителна търговія на двама трима чюждинци и на нѣколко души казанлжчанци, останалитѣ ся поминувать съ орань и копань, съ което тіи едвамъ си искарвать насжщній хлѣбъ. Това казанлжшко корыто е най-хубавото мѣсто въ цѣло турско; то отъ Стара-планина е навадено вредомъ съ воды, и тжй е накычено навсждѣ съ трьндафиловы нивя, лозя, градины и различны цвѣтя; тукъ кестень-тъ и орѣхъ-тъ растять яко-добрѣ и достигвать на една прѣголѣма высочина, както и всичкытѣ другы овошкы. ябълкы, круши, малины, прасковы и др. т. Второто произведеніе е гюлъ-ракыя, която по добрый си вкусъ е прочюта въ цѣло турско. При такъвъ хубавъ климатъ, при такъвъ пріятенъ въздухъ, при такыва быстры и сладкы воды на казанлжшкото корыто, разумѣва ся, че и чловѣцитѣ му сж хубавци и най-паче женытѣ, които по своята хубость надминувать всичкытѣ си другы посестримы въ турско, само облеклото имъ гы грози малко нѣчто, что носять отвънъ гащи намѣсто роклы. Казанлжчанци, ако и да сж сиромаси, тіи твърдѣ малко обычать да ходять по чюжды страны, за да търсять срѣдства за обогатяваніе; тіи по-добрѣ ся благодарять да ходять чясто край Кайнарджя, (тжй ся наричать изворитѣ на быстрытѣ и сладкытѣ воды), да піять гюлъ-ракыя, и да стоять у дома си при хубавелкытѣ свои ступаници. На два часа раздалечь отъ града има и минералны топлы воды. Казанлжкъ има едно добро обще училище за дѣтца и единъ съ прѣхубава черкова женскый манастырь, на който калугеркытѣ, госпожи наречены, сж безграмотны и умѣять само да просять за манастыря.

Калоферъ или Калиферъ.

Ако има нѣкое село по-прибрано, по-добричко и по съ окопытени жители, то е Калоферъ. Разложено врѣдъ изданкытѣ на Стара-планина и отъ двѣтѣ страны на рѣка Тунджа, то съ околнытѣ си ту ржтлины, ту поляны, ту брѣгове и долове има самодивскый видъ. Рѣката, която раздѣля селото на две, съ быстрата си както сьлза вода, слугува имъ за испираніе вълна и кара имъ хыляды чаркове да прѣджть, чтото отъ нейното ручепіе и отъ дрьнканіето на чарковетѣ мжчно заспива ненавыкнатый чловѣкъ на подобенъ гърмежъ. Чарковевѣ правять изново въ Габрово, аль тамкашнитѣ механици не сж достигнали още да поправять тоя кусуръ дрьнканіето, което лесно можяше стана, ако горнето стебло на цѣвытѣ бяше было съвсѣмъ трькалясто. Отъ прѣди стотина години Калоферци сж познавали Віенж, дѣто сж носили сахтіяны за продань и съ тѣхъ сж обрьщали голѣмж търговія; аль по врѣмято на Бонопартя, при спаднуваніето на нѣмскытѣ асигнаціи, тіи всичкытѣ усиромашаха, и днесь въ Колоферъ фамилія Сахтіянджіоглу сжществува само съ имято си. Добри абаджіи, тіи много врѣмя сж приготвували войнскытѣ дрѣхы въ Цариграгъ, та, споредъ това сж имали добрж случкж за обогатяваніе, аль не сж знаяли да ся въсползуватъ отъ нея, както сполучи Гюмюшь-Гердань въ Пловдивъ. Днесь главного ржкодѣліе въ Калоферъ е гайтань-тъ и шаякъ-тъ съ които ся поминувать всичкытѣ му жители; аль множина има отъ тѣхъ още шьвачи въ Стамболъ, и нѣколцина първа-ржка търговци, които носять своитѣ гайтани и шаяци за продань въ Цариградъ и, като заминувать прѣзъ Сли-

венъ, за чешитъ купувать отъ тамъ и абы. Ржкодѣлно село, неговитѣ жители сж въ добричко състояніе, кжщята му сж направены повѣче два ката дървены и сж постланы все домашне, та, спордъ това то е прославено въ народнытѣ пѣсни съ прѣкоръ „алтжнъ-Калоферъ.“ Женытѣ сж искусны прѣдачкы на вълната, та калоферскый гайтанъ и шаякъ сж прочюти въ цѣло турско за хубавина; тѣ сж прѣдадены на прѣденіето до толкось чтото и кога ходять по пжтя все работять, аль при всичко това искуство, при всичкый имъ тоязь трудъ, тѣ немогжть да спечелять повыше отъ шестдесять пары на день. Тѣ сж хубавелкы и ходять повѣчето босы, аль ся забраждать нахлупено както стары бабы, който начинъ забражданіе гы погрозява много, та подобрѣ щяше бжде ако ся забраждаха по панагюрешкы съ пиринкы или по ени-махаленскы. Господь е далъ на жената косж за украсеніе на главата й, и тя, кога незнае да ся голѣми съ нея, стои както шута. Прѣдадены само на прѣденіе и тъканіе, тѣ не умѣять да готвять, да мѣсать и да пѣржть ризитѣ, а пакъ да уталагать никакъ, първытѣ неизбѣжны нѣчта на една кжщовница да гы знае; за това ся хранять повѣче съ хлѣбъ прѣснакъ, че за квасника иска по-много врѣмя и повыше искуство. Ако Калоферкы мыслять, че да надроби чловѣкъ мясо, лукъ и соль, па да гы тури на огъня да вржть, а пакъ той да иде да прѣде или да тъче, то е манжа на свѣта за яденіе, тѣ сж излъганы. Добры прѣдачкы, тѣ можаха по-добрѣ да работять испанскж вълнж или да прѣджть ленъ, нѣчта по-общеупотрѣбителны на днешне врѣмя, та съ тѣхъ можаха по лесно да ся прѣхраневать още и да ся обогатявать нежели да ся надѣять само отъ гайтаня. Тъканіето

на чергытѣ да напустнать и вмѣсто тѣхъ да правять келимы както пиротскытѣ, една стока по-общеупотрѣбителна и по-благородна за постиланіе въ кѫщѣ. А дрѣба, който остава отъ вълната за гайтань, да употрѣбявать за абы, които ся харчать повѣче нежели чергытѣ. Калоферъ има и едно доста добрѣ наредено търговско училище.

Забѣлѣжваніе. Да ся уталагать испранытѣ дрѣхы, ризи, бѣлы гащи и другы такыва, за да не бодять кога гы облача чловѣкъ, това правило не сѫществува въ кѫщната грамматика на Българкытѣ. Двѣ широкы дъскы изъ между две кросна, горнята дъска натоварена съ каманіе и направена на иди-си ела-си, това е кѫщната уталагалка безъ огънь въ нѣмско. Просто нѣчто, аль за въ кѫщѣ драгоцѣнно. Слава Богу, у насъ има дъскы и каманіе много, а пипе малко, та, за това нѣма кой да нъстани да направи еднѫ подобнѫ уталагалкѫ.

Карлово.

На два часа раздалечь отъ Колоферъ при самытѣ полы на Стара-планина ся нахожда Карлово, единь отъ най рѫкодѣлнитѣ градове въ Турско. Жителитѣ му, около 15 хыл. на брой, сѫ: Турци, Българи и Евреи. Турцитѣ ся прѣхраневать съ най-потрѣбнытѣ за общинскый животъ занаяти, които и исключително имать само тіи, както: табаклѫкъ свѣщарство, сапунарство и брьснарство; нѣколцина отъ Българитѣ обрьщать търговія съ всякаквы стокы, за които имать каменны маази въ чаршіята, а останалитѣ ся поминувать съ работеніето на гайтаня както и въ Калоферь; Евреитѣ

продавать манифактура на дрѣбно. Карлово е прочють съ недѣляшній си пазарь, на който дохождать множество отъ околнытѣ села, та си накупувувать потрѣбнытѣ за живѣяніе. Най главното произведеніе на Карлово е гюловото или трьдафиловото масло, което излазя повыше отъ околнытѣ села нежели отъ самый градъ. Край Карлово минува Стара-рѣка, която кара много чаркове за плѣтеніе гайтань, нѣколко тепавици и воденици, и близо при извора й въ Стара-планина образява водо-скокъ, нареченъ Сучурумъ, дѣто лѣтемъ ходять Карловци та ся кѫпять ради прохлажданіе. Българитѣ имать двѣ черковы е едно добричко училище. На близо Карлово има топла минерална вода, наречена Баня.

Пловдивъ или Филибе.

„Мари шихашара, кадѣ ходишь толко врѣмя по махалата? — Коконамъ, перемь днесь, та поискахъ още едно корыто у кокона Стойка.“ Тѫй мѫмряше една господарица Пловдивко прѣзъ прозореца на чикмата шестнадесять годишнятѫ си дрипавѫ и хубавелкѫ слугыня, кога заминувахме изъ една отъ улицитѣ на Пловдивъ, за който нынѣ е думата ни.

Тойзъ градъ ся нахожда накытенъ възъ една дълговата рѫтлина, издвигната всрѣдъ едно доста широко поле, на която най-высокото мѣсто е около 125 аршина. Срѣдулекъ на Румели, той е на сухо скеля, т. е. пристанище, което не е до толкось на сухо, че прѣзъ него тече рѣка Марица, по която търговцитѣ пращать съ салове или плувы доръ до Енесъ жита, о-

ризъ и чамовы дъскы и дървета за направа, които гы сѣкѫтъ въ планина Доспатъ и рѣжатъ на дъскы въ село Батакъ, дванадесять часа на раздалечь Жителитѣ му сѫ: Турци, Българи и Грьци православни, Българи католици, наречени Павликяни, Ерменци, Евреи и нѣколко души Цигани. Турцитѣ сѫ табаци, сарачи, въжари, доурамаджіи и берберн; Българитѣ и Грьцитѣ абаджіи, кожухари, касаси, бояджіи, кавтанджіи, астарджіи, казанджіи, бакали и брашнари; Павликянитѣ желѣзари и нѣкои продаватъ дрѣболіи; Ерменцитѣ пьвачи; Евреитѣ ахтари и сарафи, а Циганитѣ джамбази, свырачи и ковачи, и при-тѣхъ хубавитѣ занаяти въ рѫцѣтѣ на Циганитѣ! Ковачесвото споредъ желѣзнытѣ пѫтища е обогатило Европѫ съ хыляды миліони, музиката е направила Европцитѣ пытомны и благородны, а отгледваніето на коніетѣ ся нахожда тамъ въ рѫцѣтѣ на князове и царіе. Въ чаршіята ту има и нѣколко маази, каменны грады, дѣто ся продава скупемъ шамска, ингелизка, віенска и колоніялна стока: това сѫ тежкытѣ търговци въ Пловдивъ. Тіи нѣмать търговско казино нито общѫ касѫ, за да ся улеснявать въ търговіята, та, кога нѣкой отъ тѣхъ пріеми потрѣбѫ за пары, принуденъ е да плати повыше отъ 18%, и тѣхъ мѫчно намира. А на нѣкого сиромаха ако бы да дотрѣбувать двадесять и петь гроша съ файда, за да плати вергыя или бедель доклѣ ся сдобые съ пары, той е принуденъ да плати за тѣхъ най малко два гроша на мѣсяць, и то съ залогъ, което иде сто на стотѣхъ! Явно е, че въ подобны обстоятелства, търговіята и земледѣліето, немогѫтъ напрѣдна. Въ Руссчюкъ сѫ основали вѣке за земледѣлцитѣ общѫ касѫ, та надѣжба е, че и Пловдивъ скоро ще послѣдва добрый тоязь

примѣръ. Главна храна на Турцитѣ е пилафъ, на православнитѣ сыренiе и хлѣбъ, на Евреитѣ печены яйца, на Павликянитѣ костенуркы, на Циганитѣ говежда или овчя дробь. Между жителитѣ владѣе една зависть и една напрѣгателность извънъ мѣрка: женытѣ ся затичать да раждать колкото дѣтца могѫть повѣче, чтото мѫчно идс нѣкогажь на една майка да гы отгледва; а мѫжiетѣ — да печелять пары, безъ да имъ знаять сѫщето употрѣбенiе, че нѣкои отъ тѣхъ и да сѫ придобыли безкрайно иманiе и богатство, живѣять сиромашкы. Православнитѣ, Славянско происхожденiе, дѣлятся на Българи и Грьци: Българи сѫ онизь, които не припознавать цариградского патрiарха; Грьци, които го припознавать за тѣхенъ духовенъ началникъ. Споредъ това тiи ся ненавиждать до толкось, чтото чловѣкъ чясто срѣща двама братiя, единый да бѫде Българинъ а другый Грькъ. Еднитѣ и другитѣ говорять българскы и грьцкы, аль има въ града нѣколко кѫщи елинскы, които подкрѣпять грькоманытѣ Българы. Стани сутрѣна пилъ не пилъ кахве у васъ, иди си на дюканя, стой тамъ весь-день, на обѣдъ хапни малко сыренiе и хлѣбъ, вечерь иди у дома си, пiйни чашѫ мастикѫ, па ся навечеряй чтото намѣришь сготвено, легни си да поспишь и пакъ стани: това е всичкый пловдивскый животъ. Пловдивъ нѣма извънъ на около си обще мѣста за расходка, за това жителитѣ му въ праздникъ оставать повѣчето у тѣхъ си и ся прѣдавать на сънь. Кѫщята имъ сѫ голѣмы дьрвены два ката, кросжь-ть имъ е на четыре кѫта четыре стаи, измежду по едно кылерче и всрѣдъ единъ голѣмъ одаръ, аль въ които владѣе една извънредна чистота. На повѣчето отъ тѣхъ на вторый катъ не живѣе никой, а го пра-

вять само за вънкашне великолѣпіе, или да запушать на близосѣда си хубавый видъ. Тыя нѣмать зимны стаи, почто дюлгеритѣ гы правять лѣтемъ, та забравять, че има и зимно врѣмя. Стаитѣ сѫ постланы съ мендерлици, канапета и столове, т. е. размѣсено турскый съ европскый обычай. Повѣчето кѫщя и най-паче новытѣ отъ вънъ имать видъ на едно трькало зѫбясто, кѫтоветѣ на стаитѣ сѫ испѫкнати всичкытѣ на вънъ отъ къмъ пѫтя, чюдна архытектика! Изобще жителитѣ въ тоя градъ имать го за срамотно нѣчто да си даде нѣкой еднѫ часть отъ кѫщата съ кырія, а да ходять съ дрипавы, закърпены и уплесканы дрѣхы, имать го за похвала и почеть, и казвать за единъ такъвѣ да е прокопсанъ, т е. просвѣтенъ и образованъ. Тѫй единъ пѫтникъ е принуденъ да сѣди по хановетѣ, дѣто той трѣбува да прави бой нощемъ съ дьрвеници и бълхы, а денемъ съ мухы, и снагата му да заприлича на пестьрва рыба. На тукашнитѣ ханджіи само тефтеритѣ имъ вървять по европскый начинъ, а стаитѣ имъ сѫ постланы съ по една гола рогозка; негдѣ намира гостьтъ и по едно дюшече натѫпкано съ сѣно. Пѫтникъ-тъ ся затваря тамъ отъ захождаиіе слънце както въ единъ манастырь, и по нѣкогажь за преминуваніе на усамотената нощь слуша да поихтява изъ нѣкоя отъ стаитѣ на хана:

Два славея на единъ клонъ кацали.
Две либета на срѣща гледали и т. н.

Ако бы нѣкой гость да останяше за много врѣмя въ града, то не е чюдно да намѣри негдѣ въ нѣкоя порутена кѫща единъ кѫтъ да сѣди; аль споредъ тукашній обычай, той нѣма правдѫ да земи слугыня, такава привилегыя имать само задоменитѣ, а кѫща безъ

жена и мѫжь безъ пары, огънь да гы горп!“ Главното произведеніе въ Пловдивъ е оризъ-тъ, който сѣять на около сѫщій градъ на раздалечь половина часъ, та періодическата трѣска е тукъ мѣстна болесть, която нѣвгажь не остава нито едного въ града да го недокачи, за това на Пловдивци лицата сѫ жьлтопрѣблѣднѣлы. Другы двѣ три болести, може бы и по злы отъ трѣската, които газять также жителитѣ толкось, чтото на мнозина позѣтѣ образявать на вънъ тѫтъ ѫгълъ. Отъ тѣхъ сладкы-медены да ся отървавать Пловдивци, трѣбува, кога ся женять, да гледать колкото ся може да ся земать отъ най-далеченъ родъ, да ся хранять всякогажь съ печено мясо и да піять по малко черно вино, и стаитѣ имъ, дѣто спѫть, да сѫ двигнаты наймалко два аршина отъ земята нагорѣ. Малкото Павликянци, които ся нахождать въ тая градъ, зачтото вѣроисповѣданіето имъ не гы прощава да ся размысать съ православнитѣ, припудени сѫ да ся зимать по отъ близенъ родъ. Тѫй мнозина отъ тѣхъ имать челоститѣ издадены на вънъ и джунытѣ дебелы, т. е. тіи начнувать да ся упростявать и да дохождать по близо до дивото състаніе на първобытный чловѣкъ. Пловдивци като нѣмать сціантифическы познанія и нѣкое высоко образованіе, нѣмать и индустрія, та и немогѫть да произведѫть нѣчто посрѣдствомъ искуството; за то ся прѣдавать повыше на мѣстна търговія, която обрьщать съ земны произведенія, за които имать множество хамбари назидени въ града за пологъ стокы; тя бъсгои да прѣкупять оризъ или жито по врѣмя на беридба и прѣзъ зимата да гы прѣпродадѫть, или да хранять лѣтемъ по малко копринѫ, която като неумѣять да исткавать, чясто ся случава една господарица да

продаде три окы суравж копринж, за стойность-та на която си купува еднж коприняпж рокля едвамъ ли да дойде сто драма. Нѣколцина отъ Евреитѣ испращать жита съ плувытѣ по Марица, зачто христіянитѣ ся боять да си пущать стокжтж по водата, и споредъ тѣхното казваніе, тіи быле както Тома, т. е. тіи чакать да видять и да ся увѣрять по-напрѣдъ за печялбата на нѣкоя работа, че тогась да ся заловжть, за това повышето отъ тѣхъ стоять на „крылахъ вѣтренныхъ,“ да ся изречемь споредъ сжщій тукашень изговоръ, та „блазѣ на онизь, които не сж видѣли и вѣрвать.“ На нѣколко души причина за обогатяваніе е нѣкой манастырь, нѣкоя черкова, нѣкой калугерь, и както намирать своя интересъ въ божественытѣ работы, тѣхната побожность достигва и до фанатизмъ, да незабравяме, че и черковный нашь въпросъ има началото си отъ Пловдивъ. Тжй нѣкой чясто вижда святытѣ куны да хвьркать отъ лоза на лоза, изъ кжща въ кжща, и хората скупомъ да тичать да палять вощяны свѣщи смиренно прѣзъ тѣхъ и да ся покланять. Срѣдулекъ на Румели, има всичкытѣ суравы произведенія, както: коприна, памукъ, вълна, ленъ, кълчища, лой, множество цвѣкло, Пловдивъ е най-сгодното мѣсто за фабрикы, тыя сж единственното срѣдство, които щжть обогатять жителитѣ, и най-паче единъ желѣзенъ пжть отъ Пловдивъ до Бургасъ. Изобще отъ подобны прѣдпріятія зависи доброто поминуваніе и благоденствіето на всичкытѣ жители. Пловдивци вмѣсто да ся изнемощавать да търсать дѣто нѣма цѣрь за лошотіитѣ отъ които страдать, тіи можаха да го търсать повыше тамъ, дѣто е, сирѣчь у тѣхъ сжщитѣ и въ тѣхното умственно и нравственно развитіе. Да

постигнать това по-скоро и по-лесно, тіи имать нуждѫ отъ едно систематическо училище, наредено съ нѣколцина професори по европскый начинъ, и по христіянскы да оставать женѫтѫ слободнѫ a la franga; зачто, дѣто нѣма жена, тамъ нѣма и животъ sans amour la vie est eteinte.

Ханскіой.

Слава Богу, че намѣрихме едно мѣсто, дѣто понѣ хлѣбаритѣ знаять да мѣсать добаръ хлѣбъ, и то было Хаскіой, тѫй нарѣчено споредъ измазанытѣ си отъ вънъ все съ бѣла варь кѫщя, на брой около три хыляды. То е разложено на длъжь единъ сахатъ по двѣтѣ страны въ една доста пріятна долина, прѣзъ която тече една пълна съ калове малка вада, накычена тукъ-тамѣ съ дьрвены мостчета ради заминуваніе, кога дойди голѣмъ порой. Хаскіой е село и градъ: село е по имято си, което ще рече Бѣло-село; а градъ споредъ положеніето си, че то е главното мѣсто на Хаскіовска область, която състои отъ триста и шестдесять малкы селца, населены повышето съ Турци. Низята на тая область сѫ черноземъ и пущать спорно: пченица, анасонъ, сесамъ, памукъ, коприна, титюнъ, и исхрапевать голѣмо множество кѫщны пилци. Хаскіовскый титюнъ е въ употрѣбеніе навсѫдѣ по Румели. Жителитѣ въ Хаскіой сѫ Турци, Българи и нѣколко Евреи, часть отъ които ся залягать съ обыкновенитѣ занаяти за прѣхрапа, а другытѣ сѫ земледѣлци и овчяри. Нѣколцина отъ по-имотнитѣ събирать по врѣмя на беридба земны произведенія и гы прѣпродавать, ко-

га скжпнжть; отъ тѣхъ нѣкои обрьщать редовна търговія съ жито и брашно до Едрене и Енесъ, които стокы испращать съ салове по Марица. Споредъ това, тіи имать множество воденици съ коніе да мелать брашно, на което уемъ-тъ е лѣтемъ по шесть пары на оката, а зимѣ по осемь. Хасковци ако имаха малко нѣчто повыше образованіе, та да знаять да ся въсползувать отъ спора и бирекетя на мѣстото, не е чюдно оттгорѣ за малко врѣмя да надминать на богатство и самый Пловдивъ. Кжщята имъ сж едны два ката както въ нѣкой градъ, а другы съвсѣмъ на земята както въ нѣкое село. Тыи сж постланы все домашне. Женытѣ ся залягать въ кжщѣ повышето съ стана и тькжть прѣхубавы шярены платове отъ памукъ и съ тѣхъ си правять дрѣхы за посеніе, както: антеріи, роклы и др. т. сукмань-тъ е тѣмъ непозната дрѣха. Истьканитѣ имъ платове бывать грапави, че употрѣбявать прѣсуканж прѣждж, за да траять повыше, аль шяровети имъ докарвать чюдесно, ако и да не познавать le contrast des couleurs, като размысать и малко суравж копринж въ тѣхъ. Освѣнь това, тѣ тькжть и хубавы келимы, обаче правый станъ както въ Пиротъ не е имъ извѣстенъ, за то сж принудени да гы правять на полы и послѣ да гы зашивать. Въ Хаскіой нѣматъ друга вода изъ кжщята освѣнъ нѣколко общи чюшмы на пжтя, дѣто жены и дѣвойкы дохаждать да си наливать водж и да испирать дрѣхы, чтото слободно може да гы изгледва любопытный. Тѣ сж повѣчето черноокы, имать голѣмы очи, арменскый типъ бѣлы-чьрвены хубавици съ широкы вежды! аль попріятно е да гы гледа нѣкой въ дѣлникъ нежели въ праздникъ, прѣзъ който день ся облачать и накыче-

вать съ накупената отъ Узунжово прѣмяна. Тѣ имать гжстж и дългж косж и я каносвать, а пакъ веждытѣ си враносвать. Нѣкой отъ дѣвойкытѣ за лика и прилика гуждать при ключеваніето на веждытѣ си и еднж чернж лунички. Въ града, както и въ цѣла тазь область, мжжіетѣ си брьснать още главытѣ и носять черны гжжвы. Женытѣ си плетять косжтж на рядици и носать плитакъ фезъ съ голѣмъ около его драма пискулъ колкото една метлица, дългж антерія и рокля и подъ нея шярены гащи съ провѣснати заврьзани крачоли а la greca и ся опасвать прѣзъ крьста съ широкъ поясъ на клинъ. Токо речи всичкытѣ носять чьрвенж вълненж прѣдстилкж, когато въ Пловдивъ носять жьлтж, въ Нѣмско зеленж, въ Франца бѣлж, та, ако е простено да сжди нѣкой опытомяваніето на хората споредъ боята на прѣдстилкытѣ имъ, нека начне отъ пословицата: „лудничавый обича чьрвеното.“ Въ работытѣ имъ, които си ся относять собственно въ домашній имъ животъ, владѣе голѣма простота, закачи отъ най-богатата кжща до най-немотната. Тѣ кога готвять манжя турять множко чьрвенъ пиперъ, за да ся непознава неспособнось-та имъ, както по край-дунавскытѣ мѣста гуждать синило въ бѣлытѣ праны дрѣхы да ся виждать синкавы, чтото каквато гозба и да яде чловѣкъ, той не осѣща друга сладость, освѣнь да му люти нѣчто въ устата. Такыва хубаваци, които рѣдко срѣща нѣкой изъ Турско, тѣ можаха съ облеклото си да ся показвать по гыздавы, сирѣчь: да вьрлать голѣмый пискулъ отъ феза, за да имъ ся гледа по-добрѣ хубавата гжста коса, да я не плетжть на рядици, а да оставать разрѣсана à la magdaleine, да ся забраждать съ факіоль, или, ако искать да ся покажать Славянско происхожденіе, по-добрѣ

съ бѣла златокрайка, провѣсната отъ глава до нозѣ, по Е-пимахаленскы, да махнать пояса, за да имъ ся вижда прѣщъпванієто на крьста, и, вмѣсто повлеченытѣ до земѣ шярены гащи, да обуять бѣлы панталонца, които ловять повыше окото, може да ся прѣпирать по-чисто и по-лесно. Всевышній е направилъ женжтж отъ бѣла кость и я е поставилъ за-украсеніе на свѣта, и отистина нѣма друго по-хубаво отъ Божіитѣ созданія освѣнъ жената, тя е днесь и инструментъ на цивилизаціята, слѣдователно тя трѣбува да ся показва колкото може по-хубавица, едно отъ което ся изискува чистото и приличното й облекло. Въ Хаскіой моминството е на една извънредна голѣма почеть, та, кога ся ожени нѣкой, ако бы да не сполучи дѣвойкж, той е унуденъ тутакъ-си да го обнародва, инакъ всичкытѣ злополучія ся струпвать въ кжщата му. Аль ако младоженикъ-тъ е малко вразумителенъ и да не ще да бждева гаврило на свѣта, той трѣбува споредъ мѣстный обычай да стане на сутрѣнь-та рано, че да възлѣзе на врьхъ най-высокый баирь и да извика колкото му гласъ държи: „Боже, азъ я зехъ за дѣвица, а тя излѣзе вдовица." Тжй, само по тоя начинъ, той ся отървава отъ бждны злополучія. Въ Хаскіой гази очеболіе, което докачева само едното око и до толкось силно, чтото въ нѣколко дена съсипва и затваря съвършенно очицето, за което обаче тіи имать твърдѣ малко грыжж. Господь като е далъ на чловѣка най-драгоцѣнното нѣчто, окото, поставилъ е до него и билярницжтж - ухото. При едно начално въспаленіе на окото, стига само нѣкой да извади малко калчица изъ ухото и да намаже окото, за да оздрави, а кога въспаленіето е заминало много врѣмя, то съ малко синъ-камыкь. Хасковци за чи-

стотата на града, прилично е да ся погрыжать да докарать рѣкѫтѫ отъ Баня, за която е потрѣбно да прокопаять само мѣстото отъ село Кюмюрже, едно разстояніе около шесть хылвды аршина, та ще ся падне по два аршина на кѫща. А за обогатяваніето си да доведѫть отъ Пиротъ единъ майсторь да гы научи да тькѫть келимытѣ на правъ станъ, които лесно могѫть да продавать на Узонжово, да направять една пародвижнѫ воденицѫ и да ся заловять по-здраво съ житарството, да нѣма другы вънкашни да ся ползувать отъ тѣхнитѣ трудове. Колкото за цивилизація да си доведѫть еднѫ нѣмскѫ фамилія, за да гы научи на кѫщнитѣ работы. Отъ тыя нѣчта зависи тѣхното обагатяваніе и ведно домашнето имъ благополучіе. Хаскіой има едно прѣхубаво зданіе за училище, аль то нѣма главный учитель, та по-имотнитѣ сѫ принудени да държать на ученіе въ Пловдивъ сыноветѣ си, около дестына на брой, за които разнасять повыше отъ една заплата, която можаха дадѫть на единъ систематикъ, за да имъ учи всичкытѣ дѣца. Ето какъ Хасковци си познавать ползитѣ на града. Тіи лани основали и читалище, аль въ едно събраніе въ което станало прѧпирня за кой да бѫде прѣдсѣдатель, умразата имъ стигнала до толкось, чтото ся принудилй пакъ да го затворять. На коя стьпень цивилизація ся нохождать тіи, нашити читатели отъ вышеказанытѣ щѫть проумѣять. Хасковци говорять Доспатско нарѣчіе, намѣсто: т о й, т а я, т о в а, казвать: с о а, с а а, с в а. Чино, имали мѣсто да застанемь, т. е. да кондисаме, пыташе единъ въ пѫтя, та нека филолозитѣ ни да го забѣлѣжать. Хасковци както и повѣчето отъ нашитѣ Българи, казвать, че нѣмать потрѣбѫ отъ умъ, за то ныи при тръгваніето си като

пашя кыражья да ся обьрне къмъ село и къмъ града и извыка колкото си можяше: »Боже, вся прѣмѫдростію твоею сътворилъ еси, нъ азъ быдохъ простакъ и не въсползувахся" Нечювствителный студенъ баирь отсрѣща понхтѣ и отговори: „ползувайся".

Чирпанъ.

Чирпанъ е една отъ главнытѣ станціи на бѫдный Пловдивско-Бургаскый желѣзенъ пѫть, на разстояніе осемь часа отъ Пловдивъ. Той е разложенъ на една каменна стрьвнина при полытѣ на която извира множество быстра вода, наречена Текырь. Най главный изворъ, нареченъ Лѫджа, ограденъ е петь аршина на крьстаче, въ който плувать голѣми шарани вмѣсто пестьрвы за пріятна гледка на зрителитѣ, дѣто ся кѫпять само Турци. Споредъ тоя изворъ сѫ ся заселили най напрѣдъ прѣди 280 годины Турци и послѣ Българи, чтото на послѣднитѣ кѫщята, ако и да ся намирать на повысокытѣ мѣста на тазь стрьвнина и да ся радвать на една по-хубава гледка, тыя нѣмать водѫ за піеніе, за то ся принудени всичкытѣ да си носять отъ Текырь. Срѣдъ града има едны турскы гробища, стотина уврата мѣсто, оградено все съ каменый зидъ, влазяніето на които е простено само на мрьтвитѣ, и околоврьстъ тыя гробища ся нахождать повышето българскы кѫщя. Чирпанъ е главенъ градъ на едноимна область, която е най много населена въ Румели, че въ едно разстояніе десять сахатя, тя има четырдесять села. Нивята му сѫ повѣчето черноземъ и раждать спорно: пченица, сесамъ и безиръ; памукъ-тъ, афіонъ-тъ и трьндафилъ-тъ ставать твьрдѣ добры, а зе-

ленчюкъ-тъ най добрѣ, чтото една глава зелка дохожда отъ десять до петнадесять окы. Той е прѣхваленъ за своето грьнчарство, косто е по-съвьршенно нежели другадѣ въ Турско; той е и сгодно мѣсто за направа на фабрикы за бѣлы папици, че има всякакво прьстно вещество за тѣхъ, и заради фабрикы за шекерь отъ цвѣкло, което става яко добрѣ, една глава дохожда седемь осемь окы. Повышето отъ жителитѣ му ся залягать съ земледѣліето, нѣколцина работять и лозя и искарвать твьрдѣ хубаво вино, прилично на французкото макопъ. Мнозина отъ прѣди дестына годинъ насамъ сѫ започнали да обрьщать търговія съ жито, което гы е обогатило и ще гы обогати; тіи испращать пченицѫ и брашно по Марица до Едрене и Енесъ. Брашното мелять на воденици, които имать край Марица, а въ Чирпанъ—съ коніе, послѣднитѣ искарвать хилядо кыла на година. Купъ-тъ на изнесеныть имъ земны произведенія достига около дванадесять миліона гроша. Въ Чирпанъ токо-рѣчи всичкытѣ прѣдни хора сѫ хаджіи и всякой има по единъ ханъ, та любопытно е да ли сѫ были испьрвомъ ханджіи и послѣ да сѫ станали хаджіи. Истината е, че тіи прѣди да отворять търговія житарство съ Едрене, по-имотнитѣ сѫ правили ханъ, за да продадѫть прѣзъ годината нѣколко кыла ячемыкъ, а нынѣ прѣдъ насъ стана една продажба за три хыляды кыла пченица хылядо турскы лиры. Тѫй Чирпанъ е днесь единъ градъ, който сега начнува да ся съживява и да ся подновява; отъ лани насамъ нѣколко великолѣпны кѫщя има вѣке направены, аль и въ тѣхъ както и въ другытѣ владѣе голѣма простота отъ кmasмъ кѫщнитѣ имъ работы. Женытѣ тъкѫть намучны платове, както въ Хаскіой, отъ които си пра-

вять дрѣхы за облекло, нѣкои носять и гащи a la greca, нѣчто противно на христіянскый законъ. Чирпанци говорять Старо-планинско нарѣчіе. Тіи ны помолиха да имъ почетемь общѫтѫ одая, дѣто обыкновенно ся събирать за черковнытѣ си работы, което и направихме съ радость. Споредъ общій обычай въ Турско, подадоха ни цигаро-тютюнь, а слугата донесе съ едно парче кермида живъ вѫгленъ, та си запалихме цигарѫтѫ, какво врѣмя, каква простота! Въ Чирпанъ сѫществува още отъ ветхо врѣмя единъ обычяй, който тія наричять р о с е н ъ и казвать да ся нахожда и по другы Българскы села. Той състои въ да идать при село Дереліи, три сахатя далечь отъ Чирпанъ, на една рѫтлина. мѫжіе и жены и най паче бездеткынытѣ, отвечерь срѣща Спасовъ день, и налѣгвать тамъ прѣзъ нощь-та размѣсено, аль всякой отъ тѣхъ е длъженъ по една побожность да мълчи чтото и да види. На сутрень-та като станать, женытѣ набиратъ едно цвѣте, наречено и то р о с е н ъ, което само нея сутрѣнѫ расте, и кога си отійдатъ на Чирпанъ, варять него цвѣте и съ водата му ся поливать до три сутрѣны, и, о чюдеса чюдесъ, която Чирпанка не е имувала дѣте, тутакси зачевва и става трудна. Паризіянитѣ имать мадамъ Лашапель, а Чирпанци Росенъ.

Ескы-Заара.

Третята станція на бѫдній Пловдивско-Бургаскый желѣзенъ пѫть е Ескы-Заара, наскоро нареченъ и Желѣзникъ, незнаено по кои архіологыческы основанія, разложенъ при полытѣ на Срѣдня-гора, отъ дѣто и ся е нарекълъ. Тая гора ся простира отъ Копривщица

до Сливенскытѣ бани край Тунджа, и тжй прѣдѣля отъ Калоферъ до Сливенъ между Стара-планина и нея си най-благорастворенното Казанлжшко корыто. Ескы-Заара е единъ градъ отъ най-населенитѣ съ Българи въ Румели; той е далечь отъ Чирпанъ шесть часа. Жителитѣ му сж Турци, Българи и Евреи, които ся залягать съ обыкновенитѣ занаяти, както въ Пловдивъ, и имать повыше: воденици за сесамово и безирево масло, правять плъстове отъ вълна и грѣбеніе отъ рога. Нѣколцина отъ по-имотнитѣ дьржать чифлици, залягатся съ замледѣліето и хранять коприна, а другы сж занаятчіи и най-паче бакали. Най-главный и по-имотный занаятъ е тукъ казанджиский, а най-лесный и по-немотный е бакалскый. Послѣдній състои да гуди нѣкой на дюкяна три окы соль, двѣ окы фасулъ и окж рыба, та да стане съвършенъ Ескы-Загорскый бакалинъ: а по-чюдно е, че често забѣлѣжва чловѣкъ на една бакалница да стоять двама души съ крьстосаны ржцѣ и да вардять тѣхъ три вида драгоцѣнны стокы. Повѣчето отъ Ескы-Загорци работять лозія и както виното имъ е слабо, та неможе да трае много годины, тіи го варять на ржкыя, която прѣди нѣколко годины е съставлявала главното имъ богатство; аль отъ какъ направиха въ Европа фабрикы за спиртъ и начнаха да валять ракыя и отъ боклука и да я продавать много ефтино, Ескы-Загорскытѣ ракажіи испадвать отъ день на день. То е что имя още нѣколко хорица, които не могжть да смькать фабрика ракыя, аль като прѣмине тоя поясъ и младитѣ ся научять на фабрика ракыя както и на цигарытѣ, Ескы-Загорецъ-тъ не ще има кому да продава вѣке своята отъ гроздіе ракыя, тогась му остава едно прибѣжище,

т. е. да прави отъ джибрытѣ калемеченгелъ. Като положи чловѣкъ единъ катъ джибры и еднѫ плочя мѣдь, поставены на умѣренна топлина, мѣдь-та зеленясва или котлясва, и то зелено като го настърже, набира нареченый калемеченгелъ, който става зелена боя. Ескы-Загорци като стоять много врѣмя при варенieто на ракыята и я опытвать по-честичко, научяватся и да я пiять все едно както водата, чтото мнозина има конто обыкновенно хвъргать изъ единъ пѫть съ голѣма прiятность сто драма най лютъ спиртъ безъ да имъ ся потрьси. Тѫй е станало обычай всяка вечерь да ся нахвъргувать съ ракыя, и всякой да си има по една „гъда,“ тапнатъ, която състои отъ около 150 драма лютъ-спиртъ. За то повѣчето страдать отъ очеболъ и имать чягавы очи, та, ако пiяха вмѣсто ракыя ячемяна водѫ, можяха да имать чисты очи и быстаръ умъ, най-драгоцѣннитѣ органи на чловѣка, також и работытѣ имъ да вървять напрѣдъ. Тiи ся дѣлять на двѣ непрѣмирны партiи: хуркы. Надвечерь като ся съберѫть на нѣкое прiятно мѣсто и всякой си испiе гъдѫтѫ, начнувать да ся надпирать за първенство чорбаджалѫкъ и да разсѫждать за общитѣ си градскы работы, и много пѫти си зимать ахта отъ училищнитѣ смѣткы, чясто и отъ сѫщитѣ учители. Мнозина отъ тѣхъ има съ опърпаны и кырливы дрѣхы, които не гледать да ся заловять на нѣкоя работа, аль гонять чорбаджалѫка и ся надѣять да ся прѣхраневать отъ него. Ескы Загорци отъ немотiя не си приготвевать ничто за много врѣмя въ кѫщи, всякой си купува на сѫщiй день чтото му трѣбува отъ бакалина, та спорядъ това може да сѫди нѣкой какво богатство имать. Тiи ся оплаквать отъ царската давань, че имъ е была много, та

не могжть да я исплащать. Истината е, че тѣмъ имъ тежни на гръбоветѣ сиромашіята, която произлазя отъ тѣхната нехарь, а не царската давань. За послѣднята прѣди двѣ хилядь години е казано въ Евангеліето:„ дайте Кесару Кесаровото.„ Тжй всякой благоразуменъ чловѣкъ трѣбува да си приготвева още отъ начало на годината онова, което е длъженъ да плати на царщината. За трудолюбивый е най лесно да плати еднж давань. За то Ескы-Загорци трѣбува да развіять индустріятж, да введжть тъканіето на коприната, да направять фабрикы за фосфоръ, за който имать доволно кости отъ салханытѣ, да устроять фабрикы за кыб ритъ, фабрикы за вакса и другы такыва, тогась и царската давань нѣма да имъ тежни и тіи сжщитѣ щжть ся поминувать добрѣ. Тыя нѣчта сж общеполезны, харчать ся доста и за тѣхната направа неще много капитали. Всякж годинж за петь миліона гроша само кыбритъ ся разнося въ цѣло Турско.

Женытѣ ся залягать съ кжщни работы и повѣчето отъ тѣхъ ходять да копаять лозя. Нѣкой отъ момытѣ ся залъгвать да шіять дантелы, кысійкы за титюнъ и другы подобны дреболіи за великолѣпіе, нѣчта, които не хранятъ кжщж. Тѣ си враносвать вѣждытѣ носять отъ вънъ мжжкы гащи, и по-богатытѣ ся намѣтать прѣзъ глава съ черно намѣтало a la Ebrea ужь по Ендренска мода, чтото една Ескы-Загорка ся види тжй полвина калугерка и полвина мірянка. Тыя нѣмать никаквж цивилизація, та като влѣзе чловѣкъ въ кжщята имъ, жената и най-паче момата ся боять да му проговорять друго освѣнъ едно „добрѣ дошле,“ и побѣгвать както дивы. Тѣ сж хубавици, повечето черноокы, имать парижкый типъ, обаче облеклото имъ

гы прави да ся видять най-грозны и най-гнуснавы. Человѣкъ часто срѣща отвратителны чюдовища млады жены, обуты въ черны мѫжкы гащи съ провѣснати бѣлы учюкури безъ поясъ, да държатъ малко дѣтя на гърдытѣ си и да го подоявать. Въ Европа полицейскый законъ въспира на жената да носи отъ вънъ гащи както мѫжь. Българскытѣ лѣкари вмѣсто да обнародвать симптомытѣ на охтика, за да гы познава всякой страдалець и тѫй да си скѫсява по-скоро живота, по-харно бяше было да обнародвать слѣдствiята, които произлазять отъ запаренiето на гащитѣ. Жената като что е инструментъ на цивилизацiята, трѣбува да ся затичя да ся показва прѣдъ свѣта още по-хубавица отъ колкото е, което тя може направи посрѣдствомъ приличното ней облекло Тѫй Ескы-Загоркы трѣбува да хвьрлять съвсѣмъ гащитѣ, а вмѣсто тѣхъ да ся облачять съ фистанъ или сукмань, кога сѫ на тежка работа, и подь тѣхъ дрѣхы да носять бѣлы гащичкы съ широкы крачоли до коленiе на женытѣ и до глезнiетѣ на момытѣ. Второ, да хвьрлять черното намѣтало По Еврейскый законъ, жената като ся задоми, остригвать й косѫтѫ отъ главата, най-хубавото й украсенiе, а за да ся не види такава шутость и грозота прѣдъ хората, тя е задължена да носи прѣзъ глава намѣтало. Напротивъ христiянскый законъ остава отворено женѫтѫ и косѫтѫ й да бѫде непокѫтната, чтото споредъ днешната мода женытѣ въ Европа ся принудены да купувать още и чужды косы, за да направять по главытѣ си потрѣбнытѣ плетеници и кѫдрици, които ся изискувать отъ модата. Българкытѣ имать добры косы, и чтото ся намирать повѣче на работа, та нѣмать врѣмя да правять кѫдрици, най-хуба-

вото е да слѣдвать кынезкатѫ модѫ, т. е. да е вѫздвигната всичката коса врьхъ главата и тамь заплетена и навтикната съ различны цвѣтя, тогась челого и всичкый образъ е растворенъ и отзадъ косата нѣма да кырливи дрѣхѫтѫ. Бѣлата златокрайка да е закачена съ една игла на врьхъ главата по Ени-махаленскы и да е провѣсната до нозѣ, та да ся развѣвя великолѣпно Нѣкои отъ момытѣ не струвать злѣ, ако ся научять да свырять цыгулкѫ, та посрѣдствомъ свирнята и пѣяніето си да распространявать цивилизаціятѫ. — Чино, колко купихте шалварлѫка, попытахме въ папапря еднѫ Ескы-Загоркѫ, която привлече нашето вниманіе съ своитѣ врапосаны вежды.—Шестдесять гроша, отговори ни. —Не бяше ли по-добрѣ, рекохме, да насновете сто драма коприна, та да си истьчете двадесять лактіе единъ копринепъ платъ за шалварлѫкъ и да ви трае повѣче? — Е, то е умурлія работа, басмата е по-шярена и нѣмаме потрѣба да я перемь, быде засмѣно отговоръ тъ.

Кѫщята въ Ескы-Загора сѫ едни два ката, другы на земята, аль нѣма нито една направена по архетектонически правила. Кога си прави нѣкой кѫщѫ, че има нѣкои мѣркы, които трѣбува да слѣдува дюлгеринъ-ти, както шьвачь тъ кога крои нѣкоя дрѣхѫ, тукъ е непознато нѣчто. Българитѣ хвьрлиха широкытѣ дрѣхы и ся облѣкоха съ опнаты, безъ да направять и нѣкое прѣобразованіе въ направата на кѫщята и на покѫщнината. Ніи дьрзуваме да забѣлѣжимъ тукъ еднѫ такавѫ мѣркѫ, сто я: Въ полвина увратъ мѣсто, човѣкъ може да си направи четыре твьрдѣ добры стаи, да живѣе слободно цѣла фамилія; тѣ трѣбува да бѫдать само съ голы четыре стѣны, безъ полици, безъ

дулапи, безъ мендерлици. Една одая трѣбува да бѫде 5 стамболскы аршина дълга, $4^3/_4$ широка, $3^3/_4$ высока; тя трѣбува да има на дължината си два прозореца съ по шесть джама, а вратата да бѫдѫтъ на отсрѣщната дължина всрѣдъ съ двѣ крыла, высокы $2^3/_4$. Четыре-тѣхъ одаи да имать изъ помежду враты, чтото въ случай нужда да ся влаза отъ една въ друга, или и четыре-тѣхъ да ставать една стая, кога фамилiята има много гости. Потрѣбната покѫщнина да е движима, да ся внася и изнася лесно, чтото тѫй може да ся държи една голѣма чистота, която ся изискува заради здравiето на человѣка, инакъ полицитѣ ся напълвать скоро съ прахъ, юклюцитѣ и дулапитѣ съ дървеници, мендеритѣ съ мышкы и не могѫть никогажь да ся исчистять. Отъ четыретѣхъ стаи, една само ще бѫде опрѣдѣлена за спанiе, друга за работа, третя за дрѣболiи и четвърта за гости. Чловѣцитѣ щѫть спять на одари (кревати) постлани съ единъ дюшекъ отъ слама и другъ отгорѣ съ вълна, да ся завивать съ юргани, да имать горни и долни черчафи отъ чисто бѣло платно, които да промѣнявать всякоя недѣля, а пакъ за сѣденiе да иматъ столове, скемлы. Чергата да бѫде постлана долу по дъскытѣ или вмѣсто нея пиротскый келимъ е по-приличенъ. Ескы-Загорското поле е едно отъ най плодоносныгѣ въ цѣло Румели, то ражда спорно пченица и всякаквы овошкы. Ескы-Загора ся намира посрѣдъ Марица и Черно море, та тойзь градъ има най-много нуждѫ отъ Пловдивско-Бургаскый желѣзенъ пѫть. При такова мѣстоположенiе, при такыва извори за печялба, срамотно нѣчто е да бѫде чловѣкъ немотенъ. Ако Ескы-Загорци ся надѣять, че

безъ индустрія дѣтцата имъ, като ся научать малко и стгорія и географія, щжтъ поминать добаръ животъ за напрѣдъ, тіи ся измамени.

Сливенъ или Сливня.

„Кждѣ бързашь, аре?— Оставися, имаме заржчано дестына ямурлука, женорята работать у дома, а пакъ дѣцата—нѣма кой да нагледва, та носимь единж милинкж да ся нахранять.„ Тжй ся пытаха двама пріятели въ Сливенъ, единъ градъ отъ най-ржкодѣлнитѣ въ Турско. Той е разложенъ при самытѣ полы на Стара планина, естественно обграденъ на около отъ нейнытѣ изданкы прѣвысокы баирища, отъ които близо единь отъ друго извирать три рѣкы, прохлаждать го и пакъ наблизо подъ него ся сливать. Тыя высокы баирища, и най-паче които сж на припекъ, насадены сж все съ лозія и доръ най-высокытѣ мѣста, дѣто работливый Сливненецъ ся е въскачевалъ да зобочи лозиневжта прьчкж, за да има послѣ что да си смрькне за подкрѣпеніе на своитѣ тѣлесны силы. Три-тѣхъ рѣкы дѣлять града на четыре части и носять имената на сжщитѣ мѣста прѣзъ които прѣминувать, тыя сж: Новоселска, Сливненска и Клуцохорска. Както географически Сливенъ е раздѣленъ на четыре части, тжй и по градскы има четыре партіи: партія на старитѣ партія на младитѣ, партія на които не ядять, партія на които ядять, т. е. отъ общето, клетото обще, което състои отъ милостивнитѣ черковни приходи и отъ вулытѣ за вѣнчило, всичко на брой около триста лиры, опрѣдѣлены за подьржаніе на училищата имъ. Чюдно е какъ не сжществува и пета партія, която да же-

лае изобще доброто на града. Всяка отъ тыя четыре партіи си има и особено кахвене, дѣто съ пушилото на цигарытѣ ся разгледвать дѣлата на противнытѣ партіи. Въ Сливенъ мѣстото е все каменисто и като ся расхожда нѣкой изъ града, не вижда друго освѣнь кривы улици съ каменни зидове и тукъ-тамѣ по нѣкоя дьрвена порта и изъ всякоя улица да тече быстра вода, която Сливненци оставять да върви напусто безъ да умѣять да ся въсползувать нѣкакъ отъ нея. Безъ да ся гледа на това множество каманіе, въ Сливенъ нѣма нито една каменна кѫща, освѣнь черковытѣ, друго всичко все е отъ дъскы, и си стои тѫй, както си е было направено преди тридесять и петь годины. Той има една чаршія, на която повышето сѫ сарачи и бакали, и една главна піяца, наречена аба-пазарь. Послѣдната е една широка улица, прѣзъ срѣдъ която тече быстра вода, и отъ двѣтѣ й страны има по нѣколко ханища, пълны съ боклукъ и прозорцитѣ на стаитѣ имъ сѫ залѣпени зимѣ съ хартіи вмѣсто джамове, дѣто живѣять различни майсторя и най-паче абаджіи. Въ тая піяца отъ вънъ на лавицитѣ чловѣкъ гледа весь-день да стоять нѣколцина денгубци да си матаркать краката и да смѣтать кой отъ дѣ иде. дѣ отійва и какъ му вървять работытѣ, безъ да ся погрыжать нѣкакъ за тѣхнытѣ си. Отъ всичкытѣ ханища най за похвала е на сарафского дружество ханъ-тъ, едно ново зданіе чистичко изъ вѫтрѣ и мирише малко нѣчто на европаизмъ, и въ абаджійскый ханъ голѣмото кахвене, дѣто ся събирать всичкитѣ първа рѫка търговци. Въ това кахвене често слуша чловѣкъ. Кога е нужда да си запали нѣкой цигара: ενα ανθρακα φλωγερον, което показва, че въ Сливенъ има добри елинис-

ти. Сарафското съдружество е основано прѣди дестина години и дава пары съ лихва на търговци, безъ да зима и то, което ако сваляше нѣколко хыляды жьлтици отъ Віена, дѣто лихвата е твърдѣ малка сравнително съ сливненската, можяше повыше да са ползува, да развіе по-много търговіятѫ и да улесни направятѫ на Пловдивско-Бургаскый желѣзенъ пѫть, на който Сливенъ ще бѫде пета станція. Главното рѫкодѣліе въ Сливенъ сѫ абы, ямурлуци наречени, власаты ямболчета или губери, и прѣхубави чървени сахтіяни. Послѣднитѣ работять само Турцитѣ, които не знаять да си пращать стокѫтѫ у Віена и отъ тамъ да свалять жьлтици. Тукъ женытѣ сѫ робыни на абытѣ, тѣ друго не знаять освѣнь да прѣдѫть и да тькѫть абы доръ и кѫщнитѣ работы нарѣдко сѫ познаты тѣмъ, въ една и сѫща стая, тѣ влачать вълнѫ, прѣдѫть, тькѫть и готвять, та много пѫти човѣкъ намира въ хлѣба и въ манжята влакна вълнѫ. Тѣ друго не приказвать, кога ся съберѫть нейдѣ, освѣнь коя колко ямурлука е искарала прѣзъ недѣлята. За то като влѣзе нѣкой въ главното кахване, ще види мнозина съ неправи ризи и на сѫщитѣ каведжіи прѣдстилкытѣ кырливы както пачявуры, безъ да ся гледа на тритѣхъ быстры рѣкы, които день и нощь ручѫть прѣзъ града. Чистата риза е бѣлѣжка благородство, колкото и да сѫ кырливы другытѣ дрѣхы на човѣка, ризата обаче трѣбува всякогажь да бѫде чиста, тогась тя помага и на здравіето. Въ Европа мнозина има, които ся прѣоблачять всякой день съ прана риза, нѣкои и два пѫти на день. Въ цѣло Турско, ако и да излазять абы само отъ едно мѣсто, обаче Сливенци малко знаять да ся ползувать отъ тѣхъ, че единъ отъ

дургъ ся надварять кой да си даде стокѫтѫ по ефтино, чтото тѫй достигва да ся продава единъ ямурлукъ и на серяія. Въ Сливенъ има нѣколко дарака на вода да влачять вълнѫ, чернѫтѫ отъ която тіи простирать на слъпце да пожьлтѣе, за да я уподобять на камилска козина, което можяха направять полеспо съ една кыслина, както въ Европа пожьлтявать чернытѣ рогове, да заприличвать на костенурка, и жьлтый восакъ избѣлвать. Баба Ева, кога е нстькала първый ямурлукъ, види ся, да е былъ деветюй, единъ ренгъ, който и до днесь е мода около Тигръ и Ефратъ.

Сливнецн непознавать въртеното, което прѣде непрѣстано както и другы тѣмъ полезны за занаята имъ нѣчта, та при въвожданіето на машинытѣ въ Турско, което нѣма да закѫснѣе, Сливенъ ще пострадае наймного, че една макына съ дестына гроша масрафъ ще исприда на день колкото могѫть сто и петдесять найдобры прѣдачкы да испрѣдѫть съ рѫка въ Сливенъ. Тогась може бы и жената да ся отърве отъ работаніето на ямурлуцитѣ, та да си гледа само кѫщнитѣ работы, за които е и опрѣдѣлена отъ Бога, т. е. да сготви, да мѣси хлѣбъ, да опере ризитѣ и да държи дѣцата си и кѫщѫтѫ си чисты. Сливенъ е честить, че има една нѣмска фамилія. Сливненкы добрѣ струваха, ако ходять по-чясто тамъ и да гледѫть какъ тя Нѣмкыня си върти кѫщѫтѫ, какъ си облача дѣцата и др. т. за да ся научать кѫщовный животъ, за който тѣ нѣмать никакво познаніе, и който съставлява благополучіето на чловѣка на тоя лъжовенъ и грыжовенъ свѣтъ. Сливненкы имать срѣденъ растъ, околчястъ образъ и твърдѣ черни очи, аль тѣ бѣгать както дивытѣ кози отъ чловѣка; тѣхъ може да види нѣкой само въ праздникъ по кѫ-

щнитѣ порты, и то отъ нѣколко раскрачя раздалечь, дѣто обыкновенно излазять всякоя; аль като приблизи чловѣкъ, тѣ побѣгвать и ся скрывать, често и не иде имь мѫчно да лопнать портѫтѫ, кога осѣтять, че той гы изгледва съ любопытство, едны нѣчта, които сѫ лъжливы бѣлѣжкы за срамежливостьта на жената. Нiи быдохме честити да ся намѣримь и на „булото" (тѫй наричять тоя обычай) на една свадба, послѣ обѣдъ въ недѣля, по което врѣмя всякой непоканенъ може отiйди, за да бѫде, тѫй да го речемь, свидѣтель за отбулванiето на невѣстата, която тогась излазя на двора и свекърва й поима съ двѣ клечкы отъ главата й булото и го мѣта върху клоновете на нѣкоя плодовита овошка. Послѣ това изваждатъ булкѫтѫ само женытѣ, та обыкалѭть махалѫтѫ и като ся завърнать поставять на срѣдь двора еднѫ празднѫ и вдигнѫтѫ софрѫ; тогась булката зима ибрикъ и прѣзъ софрата полива на всичкытѣ домашни, които сѫ въ нея кѫща, като начне най-напрѣдъ отъ свекървата, и всякой като си омые рѫцѣтѣ, тя го дари съ бѣла кърпа. Сетнѣ свекървата повожда булкѫтѫ прѣдъ всичкытѣ свадбари да имъ цалува рѫкѫ, които я дарять по нѣкое грошле, и подырь това младоженикъ-тъ и невѣстата ся хващать на хорото. Булката бяше облечена съ копринень фистанъ, който струваше около седемстотинь и петдесять гроша, и като закачиха да играять хоро на двора, врѣмято бяше дъждовно, та булката ся принуди да си завтикне на пояса малко фистаня, та й ся видѣ шяреный малаковъ, копринената риза и до глѣзнити й провѣснаты чьрвены гащи. Въ Европа облеченытѣ съ такыва фистани господарици, играять на одари, на които дъскытѣ сѫ намазаны съ восъкъ да нѣма никакъ

прахъ, а нѣ по калнн дворове. Изобще кога ся жени нѣкой но насъ, задълженъ е да купи единъ скжпъ фистанъ на невѣстата си съ който тя трѣббуа да ся вѣнчѣе, та по добрѣ щяше бжде ако станяше обычай да си истькава сама невѣстата вѣнчялнятж си прѣмянж. Тогась женската фантазія ще измыслева различны платове и тжй ще стане обще и между Българитѣ тьканіето на коприната, отъ което Европа ся ползува толкось много. По свадбытѣ мжжіетѣ като ся съберать надпивать ся съ вино и послѣ обыкновенно ся сбивать, чясто и ножь-ть играе. По врѣмято когато бѣхме въ Сливенъ, двама души на една свадба быдоха невинны жьртвы отъ подобно піянство; тіи, като ся скараха, промушнаха ся единъ другъ съ ножеве и слѣдъ нѣколко часа изджхнаха и двамата, та, между веселбата, не закжснѣ да дойде и жалность-та. За то Сливненци не струваха злѣ, ако намѣсто лозиніевжтж прьчкж, посѣваха трьндафилъ, за който имать сгодны мѣста, че ся намирать на еднаква линія съ Казанлжкъ: тогась вмѣсто да продавать вино по грошь окжтж, щжть продавать гюліевото масло по двадесять гроша мжскала. Друго кога ходять на гости, на честито, на поздравленіе и по свадбытѣ да сѣдать размѣсено мжжіе и жены, че всѣка добродѣтель за мжжа произлазя отъ жената. Хіотитѣ за пъргавината, която имать въ търговіята, сж длъжни на жената. Изобщс въ Сливенъ напрѣдъ свадбытѣ имъ вървять кючеци. Какво морално напомневаніе за младытѣ свадбаркы и най-паче за младата булка!

Карнабатъ.

Между Сливенъ и Бургасъ въ едно най плодородно поле, дѣто нивята сѫ все чернозем, нѣмать порѣбѫ отъ наторяваніе и пакъ може да гы сѣе нѣкой всякѫ годинѫ, при полытѣ на една малка рѫтлина въ една валева и при шестата станція на бѫдній Пловдивско-Бургаскый желѣзенъ пѫть ся намира село Карнабатъ съ около хылядо кѫщя, раздѣлены на три вьртопа, всякой отъ които е населенъ съ по една часть отъ по главнити народи въ Турско. Както боклукъ-тъ не е имъ потрѣбенъ, тіи го исхвьрлевать все край селото, дѣто ся е набралъ на прѣголѣмы могылы, та имъ причинява тежкѫтѫ болесть, която гази непрѣстанно цѣло село. Българитѣ и Турцитѣ сѫ орачи и овчяри, а крѣхкый сынъ на Ревекка като ся бои да хване оралото, за да му ся не исприщать рѫцѣтѣ, той за прѣхранваніето си забѣгва на лесны и хытры печялбы: търговія и монополъ. Така той е постигналъ да направи мерія еднѫ отъ най потрѣбнытѣ за яденіе стокѫ, мясото, и да го продава по седемь гроша окѫтѫ, когато въ Пловдивъ е по седемдесять пары и въ самый Цариградъ по петь гроша, и въ сѫбота безъ всяко противорѣчіе да му е затворена продавалницата; чтото другытѣ тогась щѫть не щѫть трѣбува да постять прѣзъ него день, като Ревеккыный сынъ го прѣминува на собатъ съ радость и веселіе. Българкытѣ тькѫть за въ кѫщѣ прѣхубавы вълнены постелкы, отъ които най за похвала имъ сѫ шяренытѣ завивкы, юргани. Старытѣ отъ тѣхъ ся забраждать съ бѣлы кьрпы на главытѣ си и носять писаны или обшиты съ вся-

каквы сукняны листа на полытѣ сукмани съ опашкы, а младытѣ ся облачять съ роклы отъ европскы матеріи и подъ тѣхъ носать гащи a la greca. Българитѣ имать училище и черковѫ, прѣдъ която има двѣ кахвенета, дѣто часто, и най-паче въ нѣкой голѣмъ праздникъ, сѣдять нехрани-майковци да изгледвать хубавицитѣ, та часто ставать увличанія на момы; зато по тазь причина дѣвойкытѣ сѫ принудены да гледать свѣта само прѣзъ рѣзкытѣ на дъсченытѣ ограды или прѣзъ дупкытѣ на нѣкоя порта. Іисусъ Христосъ испѫди отъ храма Господенъ продавачитѣ, турскый законъ казва, че сто разкрачя далечь отъ храма да ся продаватъ питія, слѣдователно Карнабатци добрѣ струваха да двигнать тѣхъ кахвенета и на мѣстото имъ да теглять единъ простъ зидъ. За едно подобно грабнуваніе момы Карнабатци прѣзъ годинѣ си испратили жялбѫ въ голѣма града Стамболъ до тамкашнитѣ Българи, които (хытритѣ) имъ поискали четыре лиры за нейното прѣвождание, и селчянитѣ като проводили лирытѣ, жялбата имъ останала „гласъ вълпіющаго въ пустынѣ,“ да ся изговоримъ съ истытѣ карнабатскы думы. Въ това село пoповетѣ, които испървомъ сѫ зависили отъ ахелолійскый владыка, а нынѣ отъ никого, намирать ся въ голѣма анархія, чтото нѣкогажь мрьтвецъ-тъ стои по двадни три дни не похраненъ, доклѣ роднинытѣ му не намѣрать поисканото срѣбро отъ священницитѣ и да имъ прѣдплатять, та тогась да извършать святѫтѫ службѫ. На перото ни ся неще да опише на тыя горскы попове другытѣ злоупотрѣбенія, които сѫ слѣдствія на една черковна анархія.

Балъ-капанъ-ханъ.

Ако има въ Цариградъ нѣкое мѣсто по-мило и по-любопытно за едного Българина, то е Балъ-капанъ-ханъ. Той е едно каменно и твърдѣ здраво зданіе, четвъртито околовръстъ, извѫтрѣ съ маазы и надъ тѣхъ редъ одаи, на брой около шестдесять, всякоя отъ които си има прѣдъ вратата надъ нея и по една камарка, станчка. Долу въ маазытѣ и въ двора, нареченъ Капанъ, продаватся всичкытѣ онызь стокы, които лѣтемъ докарвать на чловѣка непріятенъ дѫхъ, както: червишь, лой, масло, сыреніе, кашкавалъ, лояни свѣщи, пастарма и соджуци, черъ хайверь, масло отъ маслины, биволскы суровы кожы и др. т. Балъ-капанъ е избранъ за подобны стокы споредъ голѣмый и широкый въ него зимникъ, който и въ Еничерско врѣмя е былъ пологъ на тѣхнитѣ таинати, отъ което е останало и до днесь обычай да не влазя жена въ тоя ханъ. Горѣ въ одаитѣ ся намирать: Сливненскы абы, калоферскый гымь и гайтань, и гюліево масло, послѣднето, види ся, за да забулева дѫха на отдолнитѣ бакалскы стокы. По-горѣ въ камарытѣ ся избадать хылядо иглы за парѫ, дѣто обыкновенно лежять въ една по трима четырма, още и онизь Българчета, които сѫ дошле въ Цариградъ, по просто да го речемь, да пѣчелять пары. Тукъ нашенецъ самъ си готви, самъ ся пере, самъ си мете камаркѫтѫ, доклѣ стигне нѣкоя парицѫ за да може донесе нѣколко топа гайтань и сетнѣ нѣкой денкъ Сливненскы абы: това е начяло на търговіята му. А слѣдъ нѣкоя година, ако му даде рѫка да донесе нѣчто червишь за продань, той става съвършенъ търговець и тѫй постигва голѣмото добруто. Така чловѣкъ може

раздѣли работытѣ на балкапанскытѣ Българи на три врѣмена: 1) да избада хылядо иглы на день и да ся храни съ сыренце и хлѣбець; 2) да продава абы и 3) да бѫде червишарь. Постигне ли нѣкой единъ пѫть послѣднiй най-высокъ стъпень, той за Европытѣ не ще да знае нищо, тѣ печелять или губять за него е все едно. Всичкытѣ другы търговскы прѣдпрiятiя нему ся видать опасны и пълны съ примеждiя, даже и да знае какъ върви борсата на Галата, той го има за срамотно нѣчто; за то такывито хора никогажь не сѫ постигнали голѣма сермiя нито щѫть постигнать.

Чяститѣ пожари, които отъ врѣмя на врѣмя сѫ съсипвали на изоколо всичкытѣ другы ханища, накарали сѫ нашитѣ хора отъ прѣди двадесять и петь годины да ся наберѫть повыше на това мѣсто и тѫй да ся отдалекѫть отъ запознаванiето на Европцитѣ, за да ся поистрькать малко около тѣхъ както ся излѫскува желѣзо о желѣзо Балкапанци повѣче състаляватъ сѫдружества нѣ по-много отъ двама, за което гы е накарала нуждата, за да могѫть едно по друго да ся размѣнявать всякоя годинѫ, т. е. единый като си отiйди на село, другый да дохажда въ Цариградъ. Нѣколко отъ тѣхъ испращать и колонiалны стокы за въ Румели, аль търговскытѣ имъ познанiя изобще ся опрѣдѣлять само върху търговiята, която ся върти въ Балъ-капанъ-ханъ, даже и да испадне нѣкой отъ тѣхъ, той незнае какъ да ся подреди. Като имать зиманiе-даванiе повѣче съ анадолци бакали, тiи по нѣкогажь ся отнасять и подебелашкы отъ послѣднитѣ, и най-наче ако осѣтять, че нѣкой нѣма пары Набрани на едно мѣсто както въ нѣкое село, тiи сѫ улеснили изданiето на първый вѣстникъ и основанiето на типографiя въ сѫщiй Балъ-капанъ-

ханъ на 1848 л. на едно мѣсто, дѣто прѣди нѣколко годины страшно е было и да ся продума българскы; тіи сѫ основателитѣ и на „Българскы Книжици и Съвѣтника," аль всичко чтото и да сѫ направили въ таково отношеніе, опытъ и самытѣ тѣхны дѣла доказаха, че тіи отбиратъ най-добрѣ търговійкѫтѫ си.

Европцитѣ ни заловиха вѣке всичкытѣ край морскы и дунавскы скелы, зеха ни и два желѣжны пѫтя, та печелять всякой день миліоны отъ нашитѣ гърбове. утрѣ като ни земать и най-хубавытѣ мѣста да направять фабрикы, тогась за насъ не остава друго освѣнь да имъ бѫдемь вѣчни роботници съ гюнделюкъ. А пакъ Балкапанци както спекуланти вмѣсто да съставать търговскы дружества за вапори, за желѣзны пѫтища и за фабрикы, отъ които сѫ ся обогатили и просвѣтили цѣлы Европы и Америкы, и съ такъвъ начинъ да растворять търговіятѫ и индустріятѫ навсѫдѣ по мѣстата ни, да ся обогатять тіи сѫщитѣ и цѣлъ Българскый народъ, тіи сямѫчять да основавать книжевны общины и да гонять чърковны работы! Брьмченіето за славата да бѫдать водители за народното наше просвѣтеніе види ся чюдно, когато тіи сами не сѫ могли и незнаять да направять за сѫщитѣ тѣхъ-си онова, което ужь желаять за народа. Тѫй съ това тіи не правять друго освѣнъ да прѣчкать на онизь, които желаять да напрѣднать, че „слава" ще рече да не оставяме другыго да успѣе въ прѣдпріятіето си. Както по-близо до царя, балъ-капанци можаха по добрѣ да сполучать, ако искаха отъ Высоката-Порта за Българскый народъ онызь правдины, за които и великытѣ Държавы подканять турція да даде на христіянитѣ, т. е. истинско равенство.

Варна.

„Добруто ви, господине. — Холанъ, Болгаръ борда іокъ, калимера десена.“ Тѫй ся здрависваха двама души търговци въ едно кахвене, дѣто обыкновенно ходять Българитѣ, при Скеля капасѫ въ градъ Врана или Варна; той е разложенъ на една стрьвна плоскость край черно море при едноимный заливъ и въ кѫта до вливаніето тамъ на рѣка Девня, чтото весь неговый изгледъ ся види само отъ къмъ морето, нежели отъ сухо. Той е обграденъ съ прѣхубава и здрава каменна твьрдина. Скелята му състои отъ каменны маазы добрѣ направены и редъ дюкяни повечето бакалскы, които сѫ дали причина. та ся е съставило отъ Грьци тѫзь годинѫ за различны стокы едно съдружество, което ся вижда, че ие ще закѫснѣе да погълне малцината търговци Българи. Въ тся градъ жители има отъ всяка народность, всичко около 20 хыляды. Въ махалытѣ чловѣкъ гледа само нѣколко кѫщя добрѣ направены, другото все е дьрвено съ кривы и тѣсни улици съ слѣпи каменни зидове. Навсѫдѣ въ цѣлъ градъ жена ся не вижда, та, кога излѣзе нѣкоя случайно отъ нѣкой вапоръ, мѫжіетѣ гледать на нея както на нѣкое извънредно нѣчто, на кѫсо да речемь, Варненци сѫ лишени отъ инструмента на цивилизаціята. Тѫй чловѣкъ гледа по скелята и въ чяршіята, че ся мьрдать нагорѣ надолу само мѫжіе отъ различны народности. Изобще тыя хорица нѣмать никаквѫ индустрія, всичко чтото е за облѣкло, закачи отъ риза до обуща, все ся купува отъ вънъ. Грькъ-тъ въ Варна е кахвежія, локантажія, винарь и хлѣбарь, бакалинъ и голѣмъ търговецъ житарь; Българинъ-тъ е ботушарь, кожухарь и

абажія, че на послѣдній не было подадено да търгува съ трѣбны нѣчта за яденіе и піяніе. Нѣколцина Българи, които сѫ ся засселели отъ петнадесять годины насамъ, вьртять комисіонѫ, отъ тѣхъ нѣкои търгувать съ бьволскы суравы кожи и малко манифактура, на които въ канторитѣ чловѣкъ слуша да ся разговарять повышето за черковны работы нежели за търговія, чясто вижда тамъ и да прочитать въ трѣбника и правилата за поповетѣ вмѣсто историята на търговіята. Малцина отъ по ветхытѣ Българи жители на Варна говорять въ кѫщята си турскы, наречени „гагаузи," което ще рѣче чловѣци, които не познавать бащиный си языкъ. Варна е самото и най главното мѣсто, дѣто дохождать назадъ въ брой парытѣ, които отъ цѣло Румели испраща търговіята за манифактура въ Европа, аль по злополучіе влазять пакъ въ грѫцкы рѫцѣ, които сѫ повыше житари. Види ся Ингелизитѣ сѫ направили иглѫтѫ залъгалце за Българина, който весь день я избада на дюкяна си безъ да ся грыжи что става по скелята, тамъ печелать или губятъ людіето, нему е все едно, дѣто, ако бяше былъ простъ хамалинъ, можяше да ся ползува повыше. Българитѣ иматъ тукъ еднѫ черковѫ и народно училище, въ което ся учять дѣтцата да прочитать, пишать и смѣтать, както обыкновенно по всичкытѣ българскы училища. Тіи добрѣ струвуваха да основѫть едно съдружество, да купува и продава жито само въ Варна; тогась тіи ще имать въ рѫцѣтѣ си главный ключь на търговіята, инакъ още много врѣмя ще ся поминувать само съ сыреніе и хлѣбъ. Варна е за Цариградъ най-близній пазарь, отъ който ся испращать всякой день трѣбны нѣчта, както: жито, брашно, пексеметъ, масло и сыряніе, кокошкы

и яйца. Главното произведеніе на Варна е рыба скомрія. Като заминувахме съ железницата Провадійскый боазъ, срѣщнахме нѣколко Българи съ быволскы кола, които ся запрѣха всичкытѣ и гледаха съ голѣмо исчюдваніе на желѣзнытѣ кола какъ вървятъ сами безъ да гы каратъ волове. Ніи имъ извыкахме яката: „ей шу, (споредъ мѣстното нарѣчіе, това ще рече господине), такыва кола направете! Единъ отъ тѣхъ отговори: „че у насъ нѣма такъвъ акжлъ.“

Хаджіолу-Пазарджикъ.

Въ едно безкрайно поле безъ гора, безъ дървіе, безъ шумаци, безъ рѣкы, безъ извори, на мѣста и безъ каманіе, далечь осемь часа отъ Варна и шесть отъ Балчикъ извжтрѣ ся намира Хаджіолу-Пазарджикъ, на който повѣчето жители сж прѣселенци Татари, малко Турци, Българи и Гагаузи, Ярменци, нѣколко Евреи, всичко на брой около 12 хыляды души. Той е разложенъ надлъжь въ едно трапище, както сж повѣчето градове въ Доброджа, които сж избрали таковото мѣстоположеніе, за да могжть изваждать по-лесно водж, която я нѣма никакъ по высокытѣ мѣста. Тойзь градъ има хубавж чяршія, на която по многото дюкяни сж абажіи Котлѣнци, кафтанжіи и бакали. Неговитѣ произведенія сж: жито и леняно семя, които изнасять на Балчикъ, дрѣбенъ добытакъ, вълна и суравы овчіи кожы, хубаво сиреніе и добаръ кашкавалъ, много восъкъ и медъ. Тука мнозина имать по 500 кошура пчелы. Споредъ блуткавата му за піяніе вода станало е обычай, чтото всякой да піе сутрѣна по чяша ракія, за

която има вѣке основано нѣколко поварници за спиртъ, Христіанскытѣ кѫщя ся нахождать само отъ двата му краища, отдѣлены посрѣдъ отъ турскытѣ; за това Българитѣ, съставени на двѣ прѣкѫснаты махалы, имать двѣ черковы и едно училище, на което учитель-тъ ся грыже за распространеніето на Българскый языкъ. Тіи живѣять съвсемъ по турскый обычай и си крыять женытѣ както тѣхъ. Духовеството имъ ся намира въ анархыя, чтото, кога умрѣ нѣкой сиромахъ, не отійвать да го опѣять и похранять доклѣ не земать напрѣдъ парытѣ; единъ отъ тѣхъ бяше ся отрѣкалъ да опѣе едно шесть мѣсячно дѣтя, че было малко, та нѐ трѣбували такыва главоболія. Тойзь градъ е rendez-vous (срѣщалище) на котлѣнскытѣ овчяре, които прѣхождать чясто та ходять изъ доброджянскытѣ широкы полета да пасять своитѣ многобройны стада овцѣ, познати по своето скѫперничество, чтото чловѣкъ чясто слуша отъ тѣхъ въ кахвеното: „за парѫ оцекь, за парѫ кусакъ, едно добро егенье.“ Това имъ е обыкновената и най-обычливата храна. Два часа далечь отъ тоязь градъ има наскоро направена пародвижна воденица съ два камыка, която улеснява околнытѣ села зимѣ и лѣтѣ съ брашно

Шуменъ или Шумля.

Шестнадесять часа на раздалечь отъ Варна и двадесять и четыре отъ Руссчюкъ посрѣдъ ся нахожда Шуменъ въ изданкытѣ на Дели-орманъ въ една долина, при полытѣ на единъ прѣвысокъ баирь, чтото градъ-тъ е обыколенъ естествомъ отвсѫдѣ съ высочины, споредъ които е былъ отбранъ още въ Ромейско врѣ-

мя за военно положеніе. което днесь задържать и турцитѣ. Кжщята сж направены отъ двѣтѣ страны на долината, та лесно ся гледа отъ едны въ другы; тыя сж все дьрвены и много низкы, за да ся прѣварденать отъ топоветѣ въ врѣмя война, и сж раздѣлены на двѣ, за да има и дѣ да сѣдать войскари, които споредъ обычая въ турско заставать изъ кжщята на християнитѣ. Прѣзъ срѣдъ Шуменъ минува и една малка рѣкыца, която тукъ-тамѣ изъ града кара по нѣкоя воденица; той ся е нарекалъ споредъ гористото си положеніе, че по нѣгдѣ си и до днесь рѣчь „шума" е еднозначителна съ «гора». Жителитѣ му, около 30 хил. на брой, сж: Българи, Турци и малко Евреи. Първитѣ сж повѣчето бакали и нѣколцина имать нѣкои занаяти за неизбѣжнытѣ потрѣбы на чловѣка, както и турцитѣ. Българитѣ си имать двѣ черковы и две училища, аль споредъ несъгласіето си твърдѣ злѣ сж нередены. Тукъ нѣколцина отъ гражданцитѣ ся опытаха прѣзъ годинѣ си да основать едно училище за „наука и занаятъ," аль простотата на множеството не остави да стане това общеполезно заведеніе. Шуменъ е далечь два часа отъ Варно-Руссенскый желѣзенъ пжть. Тукъ мѣстното управленіе има три каменны кашлы за войскари, еднж пародвижнж воденицж, и за сѣденіе на чиновницитѣ две голѣмы прѣхубавы зданія, наречены сараи, които сж самото украсеніе на тоя градъ.

Ескы-Джумая.

Шесть часа далечь отъ Шуменъ ся находжа Ескы-Джумая, прочютъ споредъ неговый панаирь. Градъ-тъ е

разложенъ надлъжь въ едно низко мѣсто, презъ който минува една малка рѣка, която иде отъ едноимный боазь на раздалечь единъ часъ. Жителитѣ му сѫ Българи и Турци, които ся поминувать съ занаять. Въ тоя градъ има едно наскоро направено твърдѣ голѣмо зданіе за училище, съвсѣмъ несъразмѣрно съ нуждата на жителитѣ, за това горній му катъ стои още недоправенъ. Ескы-Джумая има една доста хубава чяршія, която е далечь отъ българската махала около единъ часъ. Споредъ годишній му панаирь мнозина тукашни сѫ станали голѣми търговци и иматъ добро състояніе, аль тіи изобще сѫ прости чловѣци и не отбирать ничто отъ свѣта. Всякѫ сутрѣнѫ като ся съберѫть на кахвето, тіи ся неразговарять за друго освѣнъ за брашно, дьрва и за неизбѣжната храна у дома имъ, все едно както добытакъ-тъ катъ стане сутрѣна гледа най първомъ да ся напасе. Тойзь градъ има около триста души кѫржіи, които разнасять манифактурѫ, дрѣхы и другы потрѣбны за облекло по доброжанскытѣ села и проникнувать до най-заглѫхналытѣ мѣста, дѣто чясто гы обирать вълхвы, но нѣкогажь и коститѣ имъ оставять тамъ за вѣчна спомень. Главнитѣ произведенія на Ескы-Джумая сѫ восъкъ, червишь и суравы кожы. Женитѣ сѫ гыздавы и ся некрыять отъ чюждытѣ чловѣци; тыя ся залягать съ кѫщны работы, и ходять деколте споредъ срѣдната линія на градытѣ имъ, които ся показвать и отъ двѣтѣ страны по малко нѣщо чясто и наполвинѫ, та споредь това иматъ голѣма привлекателность; отвънъ носять гащи и памучни на ситны шярове прѣдстилкы, дългы до земята и прѣщьпнаты на крьста имъ безъ пражкы, които гы показва още по льскавы. Ако по другытѣ мѣста гащитѣ отъ вънъ на жен-

ската пола ся виждать както излишне и противно на лѣкарскытѣ правила, аль въ Ескы-джомая е потрѣбно, че тукъ мѫжіетѣ обычать да бъркать подъ полытѣ на женытѣ. За една подобна безочливость, направена по срѣдъ пладнѣ, мѣстного началство отсѫди единого отъ първа рѫка търговець на три недѣли затворъ или петь лири глобѫ. Виновный прѣдпочети затвора. Заборавихме да кажемь, че Ветхо-натничяни както простаци, тіи сѫ и скѫперници.

СЪДЬРЖАНІЕ.

Поправка за 32-й образъ на 32-й рэдъ: за то ныи при тръгваніето си като излѣзохме на края на най-высокото мѣсто, вакарахмэ наша кыражыя

